

STRATEGIJA
USAGLAŠAVANJA INSTITUCIONALNOG I
PRAVNOG OKVIRA SA EVROPSKOM UNIJOM
ZA BOSNU I HERCEGOVINU U OBLASTI
MIGRACIJA

CARDS REGIONALNI PROGRAM

za

«uspostavljanje pravnog, regulatornog i institucionalnog okvira u skladu sa Evropskom unijom u oblasti azila, migracije i viznih pitanja» (CARDS AMV)

MODUL MIGRACIJA

Rezultati četiri sastanaka, održanih u Sarajevu na ekspertnom nivou, u periodu 2004.-2005. godina.

EVROPSKA UNIJA

INDEKS

Opći uvod

I ULAZ & PRIHVAT

A Uslovi ulaska

1. Opće smjernice vezane za ulazak i uslove prihvata

2. Specifične smjernice vezane za ulazak i uslove prihvata

- 2.1. Javnost rada (transparentnost)
- 2.2. Konzularna saradnja
- 2.3. Individualno i kolektivno putničko zdravstveno osiguranje
- 2.4. Javno zdravlje
- 2.5. Specifične procedure za maloljetnike
- 3. Putni dokumenti
- 3.1. Lista prihvaćenih putnih dokumenata
- 3.2. Razmjena informacija/izvještavanje i pohranjivanje lažnih dokumenata
- 3.3. Tehnička oprema/obuka za otkrivanje krivotvorenih dokumenata
- 3.4. Posebni zahtjevi za garantovanje povratka
- 3.5. Specifični zahtjevi vezani za važnost putnih dokumenata

B Uskraćivanje (odbijanje) ulaska

- 1. Opće smjernice vezane za odbijanje ulaska
- 1.1. Predpostavka pravnih zahtjeva Člana 5. Schengenske konvencije
- 2. Specifične smjernice vezane za odbijanje ulaska
- 2.1. Osnovni zaštitni mehanizmi za osobe kojima se odbija ulazak
- 2.2. Žalbe protiv odbijanja ulaska
- 2.3. Transparentnost odredbi izuzeća vezanih za odbijanje ulaska

C Ulazak iz specifičnih razloga

- 1. Opće smjernice vezane za ulazak iz specifičnih razloga
- 2. Specifične smjernice vezane za ulazak radi zapošljavanja
- 2.1. Specifičnost
- 2.2. Procedure
- 2.3. Zloupotreba
- 3. Specifične smjernice vezane za ulazak radi samozapošljavanja
- 3.1. Specifičnost
- 3.2. Transparentnost ili javnost rada
- 3.3. Procedure procjene
- 3.4. Zloupotreba
- 3.5. Promoviranje ulaganja
- 4. Specifične smjernice vezane za ulazak u svrhu studiranja ili obrazovanja
- 4.1. Transparentnost ili javnost rada
- 4.2. Maloljetnici
- 4.3. Rad
- 4.4. Dužina trajanja viza
- 5. Specifične smjernice vezane za ulazak radi naučnog istraživanja
- 5.1. Usklađivanje sa najnovijim nacrta zakona Evropske unije

II PRIVREMENI I STALNI BORAVAK

A Državne smjernice o uslovima za osiguranje, povlačenje i uskraćivanje dozvole boravka

- 1. Format dozvola boravka i tehničke specifikacije
- 2. Status stranaca koji borave na privremenoj osnovi
- 2.1. Uslovi za izdavanje i obnovu privremenih dozvola boravka
- 2.2. Temelj za uskraćivanje i povlačenje privremenih boravišnih dozvola
- 2.3. Pravni lijek protiv uskraćivanja ili povlačenja privremenih boravišnih dozvola
- 3. Status stranaca koji imaju boravak na dugoročnoj osnovi

- 3.1. Uslovi za izdavanje dugoročnih boravišnih dozvola
- 3.2. Osnove za uskraćivanje i povlačenje dugoročnih boravišnih dozvola
- 3.3. Pravni lijek protiv uskraćivanja ili povlačenja dugoročnih boravišnih dozvola
- 3.4. Prava i obaveze osoba koje imaju dugoročnu boravišnu dozvolu
- 3.5. Protjerivanje lica koji imaju dugoročno boravište

B Spajanje porodica

- 1. Spajanje porodica kao pravo
- 2. Uslovi za odobravanje spajanja porodice
  - 2.1. Status sponzora i uslovi
  - 3. Definicija članova porodice
    - 3.1. Uključivanje usvojene djece
    - 3.2. Drugi stepen srodstva
  - 4. Priznavanje drugih vrsta članova porodice
    - 4.1. Uzlazna loza srodnika
    - 4.2. Odrasla djeca koja nisu u braku
    - 4.3. Nevjenčani i registrovani partneri
- 5. Stav prema poligamnim brakovima
- 6. Pravo porodičnih članova/autonomne boravišne dozvole

C Nediskriminacija/integracija

- 1. Načela jednakog postupanja
  - 1.1. Osnovi diskriminacije
  - 1.2. Definicija direktne i indirektno diskriminacije
  - 1.3. Ograničeni izuzeci u odnosu na načelo jednakog postupanja
- 2. Pravni lijekovi
- 3. Kažnjavanje rasističkih, ksenofobičkih postupaka i pravosudna saradnja
- 4. Podsticanje svijesti u javnosti i promoviranje jednakosti
- 5. Integracija
  - 5.1. Programi integracije
  - 5.2. Političko učešće
  - 5.3. Pristup državljanstvu

III PROTJERIVANJE, DOBROVOLJNI POVRATAK I READMISIJA

A Protjerivanje

- 1. Odluka o protjerivanju/nalog o protjerivanju
- 2. Regionalna saradnja
  - 2.1. Tranzit u svrhu protjerivanja
  - 2.2. Kolektivno protjerivanje vazдушnim saobraćajem
  - 2.3. Nadoknada
- 3. Obezbeđivanje potrebnih dokumenata
- 4. Minimalni standardi o stavljanju pod nadzor prije protjerivanja
- 5. Načela proporcionalnosti i ljudskih prava vezana za procedure protjerivanja
- 6. Povratak maloljetnika bez pratnje
- 7. Nadzor prisilnog povratka/razmjena statističkih informacija
- 8. Zajednička obuka

B Dobrovoljni povratak

- 1. Definicija dobrovoljnog povratka
- 2. Saradnja
- 3. Dobrovoljni povratak u praksi
  - 3.1. Davanje prednosti dobrovoljnom povratku
  - 3.2. Saradnja i razmjena informacija o dobrovoljnom povratku
    - 3.3. Savjetovanje i distribucija informacija o programima dobrovoljnog povratka
    - 3.4. Stimulansi za dobrovoljni povratak (uz asistenciju)
    - 3.5. Održivost dobrovoljnog povratka (uz asistenciju)
    - 3.6. Pravne posljedice dobrovoljnog ili prisilnog povratka kod odlučivanja o zahtjevu za ponovni ulazak
    - 3.7. Razmjena informacija

- C Sporaumi o readmisiji
  - 1. Pripremna faza sporazuma o readmisiji
  - 1.1. Početna faza
  - 1.2. Faza pregovora
  - 1.3. Sadržaj
  - 1.4. Sprovođenje/ratifikacija
  - 2. Aspekti koji su važni za sprovođenje sporazuma o readmisiji
    - 2.1. Način identifikacije državljanstva, boravka/tranzita
    - 2.2. Pojednostavljene i redovne procedure
    - 2.3. Kapaciteti za prihvata
    - 2.4. Pomoć u reintegraciji
  - 3. Regionalna saradnja

IV PROTUZAKONITA MIGRACIJA

- 1. Definicije
  - 1.1. Trgovina ljudima
  - 1.2. Pomoć kod ulaska i boravka
  - 1.3. Brakovi i usvajanje iz interesa
- 2. Kazne i sankcije
  - 2.1. Pokušaj, učešće i organizacija
  - 2.2. Definicija aktivnosti vezanih za maksimalne kazne
  - 2.3. Kazne za pravna lica
  - 2.4. Nadležnost
- 3. Odgovornost prevoznika
- 4. Protuzakonito zapošljavanje
- 5. Mjere za borbu protiv protuzakonite migracije
  - 5.1. Vizna politika
  - 5.2. Predgranične i druge preventivne mjere
  - 5.3. Upravljanje granicom
  - 5.4. Readmisija i politika povratka
- 6. Zaštita prava
- 7. Regulisanje boravišnog statusa
- 8. Veze između zakonite i protuzakonite migracije
- 9. Saradnja sa zemljama porijekla i tranzita

V TRGOVINA LJUDIMA

- 1. Uvod
- 2. Definicija
- 3. Kazne i sankcije
  - 3.1. Djelotvornost, proporcionalnost i korisni efekti kazni i sankcija
  - 3.2. Podsticanje, pomaganje, saradivanje i pokušaj da se počini krivično djelo
    - 3.3. Definicija aktivnosti vezanih za maksimalne kazne
    - 3.4. Kazne protiv pravnih lica
    - 3.5. Istraga neovisno od optužbi koje je uložila žrtva
- 4. Zaštita i pomoć žrtvama trgovine
  - 4.1. Opće mjere za zaštitu i pomoć žrtvama trgovine
  - 4.2. Nadoknada za štetu
  - 4.3. Boravišne dozvole
- 4.3. Pristup tržištu rada, stručnoj obuci i obrazovanju
- 5. Maloljetnici kao žrtve trgovine ljudima
  - 6. Povratak u Bosnu i Hercegovinu žrtava trgovine ljudima
  - 7. Prevencija i borba protiv trgovine ljudima
    - 7.1. Identifikacija počinioca i žrtava trgovine ljudima
    - 7.2. Obuka
    - 7.3. Istraživanje, informacije i kampanje u masovnim medijima

- 7.4. Društvene i ekonomske inicijative
- 8. Državna i međunarodna saradnja

IV MIGRACIONA STATISTIKA I ZAŠTITA PODATAKA

- 1. Uvod
- 2. Prikupljanje podataka i priprema migracionih statistika
- 3. Načela za formulaciju migracionih statistika
- 4. Izvori podataka za migracionu statistiku
- 5. Obrada migracionih statističkih podataka
- 6. Statistika i politike neophodne na državnom i međunarodnom nivou
- 6.1. Godišnji izvještaj
- 6.2. Razmjena i analiza podataka
- 6.3. Redovne konsultacije i poboljšavanje saradnje
- 7. Zaštita podataka

Strategija usaglašavanja sa Evropskom unijom za Bosnu i Hercegovinu (predstavljena u ovom dokumentu) je izrađena u okviru CARDS regionalnog programa o «uspostavljanju pravnog, regulatornog i institucionalnog okvira u skladu sa Evropskom unijom u oblasti azila, migracije i viznih pitanja» (CARDS AMV). Ovaj CARDS regionalni program je finansirala Evropska komisija, a vodio ga je švedski Migracioni odbor. UNHCR, IOM i ICMPD su praktično implementirala ova tri tematska modula. Sve zemlje uključene u CARDS su pokrivene ovim programom.

1. Prethodne aktivnosti

Nosioci modula migracija su priužili pomoć zemljama koje su uključene u Proces stabilizacije i pridruživanja (u daljem tekstu SAP zemlje) da razviju modele svoje **državne strategije usaglašavanja sa Evropskom unijom u oblasti migracija, kao i regionalne smjernice o upravljanju migracijskim procesima u skladu sa Acquisom Evropske unije.**

U pripremi za četiri tematska regionalna seminara koje je organizirao migracioni modul, izvršena je analiza neusklađenosti pravnih propisa, kapaciteta administracije i praktične implementacije na nivou svake države sa Acquis Evropske unije na polju migracija. Na osnovu ovih analiza razlika, na nivou svake države, moguće je bilo identificirati zajednička problematična područja u regionu. Regionalni seminari su bili od ključnog značaja: učesnici su se dogovarali o regionalnim smjernicama na osnovu kojih je izvršen kasniji odabir i razrada modela za državnu strategiju usaglašavanja sa Evropskom unijom, kao i planovi za implementaciju u oblasti migracije.

2. Seminari

Ažurirani dokument Odjela Evropske komisije za pravosuđe i unutrašnje poslove (2004. konsolidovana verzija) dijeli EU Acquis u oblasti migracije na četiri tematske oblasti. Ove četiri oblasti pokrila su četiri regionalna seminara organizovana od strane migracionog modula:

- **Ulazak i prihvatanje (Skoplje, 21.-24. septembra 2004. godine)**
- **Privremeni i stalni boravak (Beograd, 7.-9. decembar 2004. godine)**
- **Protjerivanje, dobrovoljni povratak i readmisija (Zagreb, 1.-3. marta, 2005. godine)**
- **Protuzakonita migracija, trgovina ljudima, prikupljanje podataka (Tirana, 9.-13. maja 2005. godine)**

Na regionalnim seminarima: (1) Zvaničnici iz zemalja SAP-a su bili upoznati sa migracionom politikom i praksama Država Članica EU; (2) Regionalna problematična područja su identificirana kroz analitičke izvještaje o odstupanjima u okviru različitih država koje su pripremili pravni službenici državnih IOM ureda uz detaljna objašnjenja; (3) Zvaničnici iz SAP zemalja su imali priliku da saznaju nešto o iskustvu zemalja Pristupnica EU; (4) Forum za regionalne diskusije je otvoren kako bi se pomoglo zvaničnicima iz zemalja SAP-a da zajednički formulišu regionalne smjernice za upravljanje migracijom u skladu sa EU Acquisom; (5) Regionalne smjernice su osigurale regionalni doprinos za uključivanje u državne modele strategija usaglašavanja sa Evropskom unijom.

3. «Follow Up» (aktivnosti u zemlji po završetku regionalnih seminara)

Regionalne smjernice koje su formulirane tokom regionalnih seminara su potom distribuirane u glavne gradove zemalja regiona, gdje su onda tamo korištene kao polazište za diskusije o državnim modelima za strategije usaglašavanja sa Evropskom unijom. U skladu sa ovim koracima, migracioni modul organizirao je dvodnevne sastanke (follow up-ove) u svim glavnim gradovima kao nastavak svakog regionalnog seminara. Ovaj «vertikalni» pristup je također garantovao određeni stepen regionalnog usklađivanja na nivou državne strategije.

Pored toga što je podstaknuta diskusija tokom "follow up" sastanaka, regionalne smjernice će predstavljati osnov za tekući razvoj Povelje regionalnih smjernica o migracionom regionalnom usaglašavanju sa EU Acquisom, koji će na kraju projekta sačinjavati dio «**mape puta**» za **integrirano upravljanje pitanjima azila, migracije i viza u zemljama zapadnog Balkana**», a koje će izdati i urediti švedski Migracioni odbor.

U Bosni i Hercegovini, Ministarstvo sigurnosti (MOS) je organizovalo a *follow up* sastanke i na taj način obezbjedio forum za diskusije koje su slijedile o istim temama i koje su obuhvatali i regionalni seminari (vidjeti Poglavlje 2 o seminarima, gore) i njihovo prilagođavanje na državnom nivou. Između 16 i 26 učesnika učestvovalo je na ovim sastancima (sveukupno 85).¹

Na svim sastancima stručnjak Evropske unije predstavio je relevantne standarde Acquisa Evropske unije i IOM službenik za pravne poslove iz BiH predstavio je nacionalno zakonodavstvo i *de facto* situaciju u zemlji. Sastanke su vodili članovi tima migracionog modula iz sjedišta. Diskusije koje su slijedile su dale vrlo specifične preporuke u državnim okvirima.

Zakon o kretanju i boravku stranaca i azilu koji je objavljen u Službenom listu BiH u oktobru 2003. godine predstavlja krovni zakonski akt koji reguliše status stranih državljana koji dolaze ili borave u Bosni i Hercegovini. Zakon definira uslove za odobrenje ili uskraćivanje ulaska i boravka stranih državljana, osnove na kojima stranci mogu biti protjerani iz Bosne i Hercegovine, procedure koje tražioci azila moraju da ispoštuju prilikom podnošenja zahtjeva za azil, kao i razloge za odobrenje ili poništenje azilantskog statusa.

Ministarstvo sigurnosti (MoS), Ministarstvo inostranih poslova (MFA) i entitetska ministarstva unutrašnjih poslova (Odjel za strance) predstavljaju prevashodno tijela koja su nadležna za sprovođenje zakona. MoS je usvojio pravilnike koja uključuju: pravilnik o azilu, pravilnik o putnim dokumentima za strance i pravilnik o strancima žrtvama trgovine ljudima, te pravilnik o uslovima i ulaska i boravka stranaca. Potrebno je da MoS također izradi i usvoji pravilnike o nekoliko drugih pitanja.

Pored Zakona o kretanju i boravku stranaca i azilu, još nekim dodatnim zakonskim aktima se reguliše status stranih državljanja (na primjer, Zakon o zapošljavanju stranih državljana Bosne i Hercegovine i Zakon o politici direktnog stranog investiranja bave se pitanjima zapošljavanja).

Općenito vlasti u Bosne i Hercegovine je ocijenila da su svi ovi sastanci bili veoma korisni i uspješni u smislu aktivnog učešća stručnjaka ministarstava koji se bave pitanjima vezanih za migraciju. Rezultat ovih sastanaka je zapravo činjenica da je Bosna i Hercegovina već prihvatila ovaj model kao državnu strategiju za usaglašavanje sa Evropskom unijom u oblasti migracija i pripremila planove za implementaciju strategije koja je predstavljena u ovom dokumentu. Dostupnost relevantnih dokumenata EU Acquisa vezanih za migraciju će značajno olakšati ovaj proces u Bosni i Hercegovini.

Zvanično potpisivanje «Državne strategije o migraciji radi usklađivanja sa Evropskom unijom» od strane organa vlasti u Bosni i Hercegovini predstavlja potvrdu tehničkih

---

¹ Lista učesnika na svim sastancima se nalazi na kraju dokumenta.

preporuka koje su date u ovom dokumentu, kao i političku obavezu za njihovo sprovođenje u okviru zadatog vremenskog roka.

I **ULAZAK & PRIJEM**

A **Uslovi ulaska stranih državljana**

1. **Opće smjernice vezane za ulazak i uslove prijema**

- Preporučuje se koherentnost procedura vezanih za ulazak i prijem u u Bosni i Hercegovini.
- Potrebno je obezbijediti redovnu razmjenu informacija o ulasku i uslovima prijema u okviru regionalne konzularne saradnje, kao i razmjenu informacija između nadležnih organa vlasti u Bosni i Hercegovini.
- Neophodno je garantovati javnost rada u pružanju pristupa javnim informacijama i zakonima vezanim za uslove ulaska i prijema u Bosni i Hercegovini. Relevantne informacije treba da budu stoga dostupne na engleskom i drugim jezicima na internet stranicama ministarstava i konzulata, brošurama i putem medija.

2. **Specifične smjernice vezane za uslove ulaska i prijema**

2.1 **Transparentnost (javnost rada)**

Bosna i Hercegovina je obezbijedila pristup zakonima i informacijama koje se odnose na uslove ulaska stranih državljana a koji su objavljeni u Službenim glasnicima BiH, entiteta i Distrikta Brčkog. Trenutno su dostupni samo entitetski zakoni preko interneta.

Stoga, potrebno je uspostaviti sveobuhvatnu *web* stranicu Ministarstva sigurnosti (državni nivo) i dodatni štampani materijal (npr. brošure) trebale bi biti dostupne u konzularnim uredima i drugim relevantnim mjestima distribucije.

Predloženi vremenski okvir -rok	6mjeseci ☐	1godina ☐	+ 2 godine ☒
Nosioci-zadužene institucije	Ministarstvo sigurnosti (u daljem tekstu: -MS), Ministarstvo inostranih poslova (u daljem tekstu: -MIP), Služba za poslove sa strancima (u daljem tekstu: -SS) i Državna granična služba (u daljem tekstu: -DGS)		

2.2 **Konzularna saradnja**

Bosna i Hercegovina snažno podržava potrebu za redovnim i intenzivnom regionalnom i državnim razmjenom informacija u vezi sa općim uslovima ulaska. Ministarstvo za inostrane poslove BH (MIP) održava konzularne konsultacije sa zemljama iz regiona, prevashodno sa Slovenijom, Hrvatskom, Srbijom i Crnom Gorom. Konzularna saradnja je nedavno pokrenuta i sa Bugarskom, Moldavijom i Mađarskom. Predstavnici MIP-a se sastaju sa kolegama iz gore navedene liste zemalja najmanje dva puta godišnje da razmijene gledišta o pitanjima od zajedničkog interesa, čak i kada takva vrsta konzularne saradnje nije definisana u okviru domaćih zakona, nego se bazira na

godišnjem radnom planu Ministarstva. Međutim, bilo bi poželjno uspostaviti jedan više sistematičan regionalni forum za razmjenu informacija.

2.3 Individualno i kolektivno zdravstveno putno osiguranje

U BiH ne postoje specifične odredbe koje obavezuju strane državljane da posjeduju važeće pojedinačno ili kolektivno putno zdravstveno osiguranje, ali zakon zahtijeva da imaju dovoljna finansijska sredstva da pokriju troškove hitne medicinske usluge ukoliko bi se za isotm ukazala potreba tokom boravka u Bosni i Hercegovini. Član 11 Zakona o kretanju i boravku stranaca i azilu regulira opće uslove ulaska i navodi da «Strancu može biti dozvoljen ulazak u Bosnu i Hercegovinu pod uslovom da on/ona ispune između ostalih, slijedeći zahtjev: da osoba u pitanju ima dovoljna finansijska sredstva da se izdržava tokom ulaska, boravka i izlaska iz zemlje, uključujući i sredstva za zdravstvenu zaštitu, kao što to navodi Član 14 ovog Zakona».

Međutim, BiH trebala bi da postavi precizniji zahtjev vezan za pojedinačno i kolektivno putno zdravstveno osiguranje kako bi bila više u skladu sa zahtjevima EU Acquisa vezanim za uslove ulaska stranaca. Tako bi odredba putnog zdravstvenog osiguranja trebala biti ugrađena u zakon u cilju zaštite države od plaćanja zdravstvenih troškova koji mogu nastati zbog neosiguranih stranih lica.

Predloženi vremenski okvir - rok	6 mjeseci ☐	1 godina ☐	+ 2 godine ☒
Nosioci zadužene institucije	MS, Ministarstvo civilnih poslova (u daljem tekstu: -MCP), Nadležna entitetska ministarstva za zdravstvenu i socijalnu zaštitu i Nadležno odjeljenje Brčko Distrikta.		

2.4 Javno zdravstvo

Bosna i Hercegovina se pridržava standarda EU Acquisa u vezi sa javnom zdravstvenom zaštitom.

Međutim, premda Član 34 Zakona o kretanju i boravku stranaca i azilu pominje «bolesti koje predstavljaju visoki rizik po okolinu», ovu formulaciju treba izmijeniti da glasi «bolesti koje imaju mogućnost epidemičnog širenja kao što to navode relevantni instrumenti Svjetske zdravstvene organizacije» (WHO). Štaviše, «infektivne bolesti ili zarazne parazitske bolesti» je potrebno uvesti i u odredbe koje imaju za cilj da pruže zaštitu državljanima Bosne i Hercegovine.

Predloženi vremenski okvir	6 mjeseci ☐	1 godina ☒	+ 2 godine ☐
Nosioci-zadužene institucije	MS, MCP, Nadležna entitetska ministarstva za zdravstvenu isocijalnu zaštitu i Nadležno odjeljenje Brčko Distrikta		

2.5 Posebne procedure za maloljetnike

Ne postoje odredbe u Zakonu o kretanju i boravku stranaca i azilu koje se posebno odnose na uslove ulaska maloljetnih državljana BiH ili niti maloljetnih lica stranog

državljanstva. Međutim, Zakon o BiH putnim ispravama navodi da sva lica koja posjeduju BiH pasoše mlađa od 15 godina mogu putovati u inostranstvo samo ukoliko se nalaze u pratnji jednog od roditelja ili zakonskog staratelja ili ukoliko posjeduju punomoć koje je potpisano od strane jednog od roditelja ili staratelja. U praksi, međutim, maloljetnici mlađi od 15 godina mogu se naći u pratnji druge odrasle osobe koja se navodi u zvaničnoj punomoći ili u pratnji avionskog osoblja.

Zahtijeva se od Državne granične službe (DGS) da obrati pažnju na sve maloljetnike koji putuju sami. Pošto je ovo pitanje posebno regulirano u EU Acquisu, oblasti migracija, iskreno se preporučuje da se propisi vezani za ulazak i prijem maloljetnika sa ili bez pratnje moraju ugraditi u državni zakon o strancima. Prioritet treba dati procedurama za maloljetnike bez pratnje, i u tom smislu BiH predstavnici su naglasili potrebu redovne obuke i imenovanje osoblja koje će biti odgovorno za izradu specifičnih procedura za maloljetnike.

Usprkos potrebi fokusiranja na maloljetnike bez pratnje, bh. zvaničnici su ukazali na važnost razmatranja pitanja vezanog za maloljetnike u pratnji i bez pratnje u zakonodavnom smislu zbog očitih praktičnih implikacija. Pored toga, teba uzeti u obzir mogućnost uvođenja zahtjeva za prezentiranjem ovlaštenja od strane roditelja za (strane) maloljetnike u pratnji.

Predloženi vremenski okvir	6 mjeseci ☐	1 godine ☒	+ 2 godine ☐
Nosioci-zadužene institucije	MS, DGS, SS, MCP		

Posebno je osigurati zaštitu prava djeteta u ranoj fazi procedura (uključujući pravno zastupanje, adekvatnu medicinsku i psihološku pomoć, kao i svakodnevnu brigu i održavanje. Odgovarajući smještaj za maloljetnike bez pratnje treba obezbijediti uz podršku odgovarajućih državnih organa vlasti (socijalni centri za staranje, itd.) kao i NVO sektora, u skladu sa najboljim interesima djeteta.

Predloženi vremenski okvir	6 mjeseci ☐	1 godina ☒	+ 2 godine ☐
Nosioci- zadužene institucije	MS, DGS, SS, MCP.		

3. Putne isprave

3.1 Lista priznatih putnih isprava

BiH vlasti još uvijek nisu sastavile listu priznatih putnih dokumenata. Jedan način na koji Bosna i Hercegovina trenutno razmjenjuje informacije sa drugim zemljama u regionu po pitanju važećih putnih dokumenata je da pribavlja primjerke putnih dokumenata iz tih zemalja. Međutim, nekada je problematično dobiti nove i ažurirane uzorke putnih dokumenata ukoliko određena zemlja nema ambasadu ili diplomatsko predstavništvo u Bosni i Hercegovini.

Snažno se preporučuje da MIP sastavi listu zemalja sa kojima ima uzajamno prihvaćene putne dokumente, slično Schengenskoj «Tabeli putnih dokumenata koja daje pravo vlasniku tih dokumenata da prelazi spoljne granice uz koje se može priložiti

viza». Ova lista bi trebala biti prihvaćena od strane svih relevantnih državnih vlasti, kao i kod organa vlasti zemalja u regionu.

Predloženi vremenski okvir - rok	6 mjeseci ☒	1 godina ☐	+ 2 godine ☐
Nosici-zadužene institucije	MIP, MS, DGS, SS		

3.2 Razmjena informacija/izvještavanje i sistem pohranjivanja krivotvorenih dokumenata

Trenutno, ne postoji razmjena informacija niti sistem izvještavanja o lažnim ili falsificiranim (putnim) ispravama. Međutim, postoji sve veća potreba za utvrđivanjem lažnih ili falsificiranih dokumenata pošto Bosna i Hercegovina predstavlja zemlju tranzita za iregularne migrante.

Bosna i Hercegovina treba da preduzme korake kako bi se uskladila sa EU acquisom putem uspostavljanja sistema za arhiviranje originalnih i lažnih ili falsificiranih dokumenata. Isti također mogu poslužiti kao depozitni dokumenti za informacije o tehnikama štampanja i krivotvorenja.

Predloženi vremenski okvir- rok	6 mjeseci ☐	1 godina ☐	+ 2 godine ☒
Nosioci-zadužene institucije	DGS, MS, MIP i SS		

Bosna i Hercegovina planira da uspostavi centar za istraživanje dokumentacije u sjedištu DGS-a u okviru međunarodnih projekata, uključujući CARDS državni program. Ključna grupa stručnjaka koja će biti uključena u rad ovog centra je već odabrana. Edison, vodič za elektronsku pasošku registraciju predstavljat će dio ovog sistema i omogućit će DGS-u da poveća efikasnost u utvrđivanju krivotvorenih dokumenata. Pošto sadašnji zakoni ne preciziraju uspostavljanje centra za krivotvorene dokumente, ove promjene će se vršiti izvan pravnog okvira.

Obzirom da postoji izrazita potreba za razmjenom informacija o lažnim/krivotvorenim dokumentima u cijelom regionu, uspostavljanje novog državnog sistema arhiviranja u svakoj zemlji treba uzeti u obzir IT elektronsku kompatibilnost sa drugim već postojećim arhivama u susjednim zemljama. Ove arhive treba da djeluju na internet osnovi i da budu pristupačne na svim graničnim prelazima, konzularnim uredima i organima koji se bave migracijom. Premda će CARDS-ov državni projekat 2003 vjerovatno biti u mogućnosti da pripremi polazište za udovoljavanje ovoj potrebi. U ovom trenutku potrebna je i podrška kako bi se usavršila postojeća ne-internet baza podataka.

Preloženi vremenski okvir - rok	6 mjeseci ☐	1 godina ☐	+ 2 godine ☒
Nosioci-zadužene institucije	DGS, MS, MIP i SS		

Slično tome, jedan centralizovani registar viza bi u velikoj mjeri pomogao prikupljanju svih relevantnih informacija u ranim fazama provjeravanja vizne situacije. Zahvaljujući CARDS državnom programu, BiH je u procesu rješavanja ovog pitanja i, zapravo, ima vodeću ulogu u ovoj oblasti u regionu.

S namjerom da se poboljša regionalna saradnja i iz razloga veće kompatibilnosti, informacije o uspostavljanju i djelovanju baza podataka o vizama treba razmjenjivati sa drugim zemljama regiona.

3.3 Tehnička oprema/obuka za otkrivanje lažnih dokumenata

Trenutno, osnovna oprema DGS-a se sastoji od ultravioletnog svijetla, retro reflektivnih provjera i povećala; tehnološki savršeniji instrumenti za utvrđivanje krivotvorenja, kao što su «docu kutije» i mikroskopi postoje na međunarodnim aerodromima, gdje je osoblje obučeno da koristi ovu opremu. Postoji sve veća potreba da se pruži osnovna obuka za rad na opremi za uposlenike MIP-a u bh. diplomatskim/konzularnim predstavništvima. Najvjerovatnije da će to biti učinjeno u okviru CARDS nacionalnog programa. Pošto sadašnji zakoni ne preciziraju vrstu opreme i obuku koja je potrebna, ova aktivnost će se odvijati izvan pravnog okvira. Pored toga, Bosna i Hercegovina treba da osigura sprovođenje ovih aktivnosti kroz obezbjeđivanje dovoljnog broja obučanih uposlenika.

Predloženi vremenski okvir - rok	6 mjeseci ☐	1 godina ☐	+ 2 godine ☒
Nosioci-zadužene institucije	DGS, SS, MS i MIP.		

Bosna i Hercegovina je već finalizirala Državni akcioni plan (NAP) u oblasti azila, migracije i integriranog upravljanja granicama. NAP sadrži prioritetne projekte za Državne CARDS fondove.

3.4 Specifični zahtjevi za garantovani povratak

Član 18 Zakona o kretanju i boravku stranaca i azilu u vezi sa «Garancijom odlaska» navodi da: «Važeća povratna karta ili karta za nastavak putovanja i/ili posjedovanje sredstva transporta može poslužiti kao garancija za povratak osobe. Kada je to potrebno, može se zahtjevati posjedovanje vize koja dopušta određenom strancu da nastavi njegovo/njeno putovanje na teritoriji druge države, kao i drugi dokazi na osnovu kojih se može utvrditi, izvan svake sumnje, da li će strana osoba napustiti teritoriju Bosne i Hercegovine u skladu sa ovim Zakonom».

Kako bi omogućili lakšu identifikaciju urgentnih i visoko rizičnih slučajeva, savjetuje se Bosni i Hercegovini da uspostavi metod kojim će omogućiti nadležnim organima vlasti da vrše procjenu imigracionog rizika. U slučaju podnošenja zahtjeva, kategorija osoba koje predstavljaju imigracioni rizik, potrebno je poduzeti preventivne mjere kojima će

se garantirati njihov povratak: to može uključivati izjave o sponzorstvu, materijalnom izdržavanju, pisma sa pozivom, kao i sporazume sa organizatorima sportskih događaja ili putničkim agencijama.

Predloženi vremenski okvir- rok	6 mjeseci ☒	1 godina ☐	+ 2 godine ☐
Nosioci-zadužene institucije	MS, SS, DGS, MIP i Privredne Komore.		

Povratak migranata također se može olakšati putem postupka dobrovoljnog povratka (u saradnji sa IOM-om) i kroz sporazume o readmisiji.

3.5 Specifični zahtjevi vezani za važnost putnih dokumenata

U općim zakonskim okvirima, BiH treba da uvede odredbu o maksimalnoj dužini boravka, koja će biti naznačena u putnim dokumentima stranaca koja odgovara zakonskim odredbama o protjerivanju i mogućnostima legalnog boravka, koji mora biti u kraćem vremenskom periodu od važnosti putne isprave stranca.

Predloženi vremenski okvir - rok	6 mjeseci ☐	1 godina ☒	+ 2 godine ☐
Nosioci-zadužene institucije	MS, SS, DGS i MIP.		

B Uskraćivanje ulaska

1. Opće smjernice vezane za uskraćivanje ulaska

1.1 Konceptija pravnih zahtjeva Člana 5 Šchengenske konvencije

BiH se uskladila sa Članom 5 Konvencije kojom se sprovodi Schengenski sporazum. Član 20 Zakona o kretanju i boravku stranaca i azilu precizira da će stranom državljaninu biti uskraćen ulazak u Bosnu i Hercegovinu ukoliko on/ona ne ispunjava uslove navedene u Članu 11 ovog Zakona, drugim riječima ukoliko on/ona:

- a) Nema u posjedu važeći putni dokument ili neki drugi dokument, kao što je to definiralo BiH Vijeće ministara;
- b) Ne posjeduje važeću vizu za ulazak i boravak ili tranzit kroz teritoriju Bosne i Hercegovine ili dozvolu boravka kao što se to navodi u ovom Zakonu;
- c) Nema u posjedu finansijska sredstva za izdržavanje tokom njegovog/njenog ulaska, boravka ili izlaska iz zemlje, uključujući sredstva za zdravstvenu zaštitu kao što to navodi Član 14 ovog Zakona (Ovo treba nadopuniti sa zahtjevom da zdravstveno osiguranje bude obezbijeđeno u zajedničkom priručniku i Zajedničkim konzularnim instrukcijama);

Predloženi vremenski okvir - rok	6 mjeseci ☐	1 godina ☐	+ 2 godine ☒
Nosioci-zadužene institucije	MIP, MS, MCP i SS.		

d) Ne posjeduje ulaznu vizu u susjednu zemlju njegove/njene destinacije, ili za tranzit kroz zemlju koju on/ona planira da posjeti, ukoliko se to zahtijeva;

e) Osoba je dobila nalog za protjerivanje, poništenje boravka ili zabranu ulaska na teritoriju Bosne i Hercegovine. Ukoliko je njemu/njoj izrečena takva mjera, takvoj osobi će biti onemogućen ulazak u Bosnu i Hercegovinu sve dok je izrečena mjera na snazi;

f) Predstavlja pretnju državnoj sigurnosti Bosne i Hercegovine, vladavini zakona, ili javnom redu svojim prisustvom na teritoriji Bosne i Hercegovine (Slijedećoj formulaciji treba dodati: predstavlja prijetnju javnom zdravlju).

Predloženi vremenski okvir - rok	6 mjeseci ☐	1 godina ☒	+ 2 godine ☐
Nosioci-zadužene institucije	MIP,MS, MCP i SS.		

2. Specifične smjernice vezane za uskraćivanje ulaska

2.1 Osnovni standardi zaštite za osobe kojima se uskraćuje ulazak

Osnovni zaštitni standardi moraju postojati za osobe kojima je onemogućen ulazak u Bosnu i Hercegovinu i bh. vlasti moraju zadovoljiti osnovne potrebe takvih osoba (smještaj, ishrana, potrebna medicinska zaštita i higijenske standarde) prije njihovog udaljavanja sa državnih granica ili tranzitnih zona. Posebnu pažnju treba posvetiti ovom aspektu, usprkos činjenici da ne postoji centar za prijem iregularanih migranata u Bosni i Hercegovini.

Predloženi vremenski okvir - rok	6 mjeseci ☐	1 godina ☐	+ 2 godine ☒
Nosioci-zadužene institucije	MS, SS i DGS.		

Kada postoje osnovi za odbijanje ulaska, službenici DGS-a treba da djeluju u skladu sa Dijelom II Zajedničkog priručnika (na primjer, tako što će unijeti ulazni štambilj koji će biti precrtan krstom nakon izlaska, bilježenjem uskraćivanja ulaska u svoj registar, zadržavanjem osobe u međunarodnom dijelu aerodroma, itd.).

Ove procedure nisu opisane u zakonima: trenutno, službenici postupaju na osnovu pismenih "radnih naloga/uputa" koje je propisao direktor DGS-a. Kako bi bili u skladu sa EU Acquisom, procedure treba da budu sadržane u odgovarajućem pravilniku ili podzakonskom aktu. Pored toga, odluka o odbijanju ulaska bi trebala biti sadržana na standardizovanom obrascu koji će uključivati i razloge za takvu odluku i koji će se

uručiti osobi na koju se odnosi. Ovakvo pisano objašnjenje mogu koristiti osobe u pitanju da bi podnijele žalbu zbog uskraćivanja ulaska.

Predloženi vremenski okvir	6 mjeseci ☒	1 godina ☐	+ 2 godine ☐
Nosioci-zadužene institucije	DGS		

2.2 Žalbe protiv uskraćivanja ulaska

Bosna i Hercegovina se potpuno usaglasila sa EU Acquisom u ovoj oblasti. Svaki strani državljanin kojem je uskraćen ulazak u Bosnu i Hercegovinu ima pravo na (domaći) pravni lijek. Član 21 Zakona o kretanju i boravku stranaca i azilu navodi da strani državljani mogu podnijeti žalbu protiv odluke uskraćivanja ulaska Ministarstvu sigurnosti (MoS) u roku od 15 dana od dana primanja takve odluke. U praksi, osoba u pitanju se obaviještava, pismenim putem, o svom pravu na žalbu i istovremeno biva upoznata sa odlukom o uskraćivanju ulaska. DGS, organizaciona jedinica u okviru MoS-a, je odgovorna za kontroliranje državnih graničnih prelaza, predstavlja organ koji donosi odluke o tome da li će se nekome uskratiti ulazak u zemlju. Napominjemo da sam postupak podnošenja žalbe ne odlaže izvršenje ove odluke.

2.3 Transparentnost odredbi o izuzeću koje su vezane za uskraćivanje ulaska

Član 12 koji se odnosi na ulazak u zemlju prema posebnim uslovima navodi da je stranom državljaninu dopušten ulazak u zemlju kada on/ona nisu ispunili uslove navedene u Članu 11 (a) i (b) Općih uslova ulaska u zemlju, ukoliko se to propisuje međunarodnim sporazumom čiji je Bosna i Hercegovina potpisnik ili posebnim propisom Vijeća ministara BiH.

U zakonima Bosne i Hercegovine, ne postoji specijalna uputa koja se odnosi na izuzetke zasnovane na humanitarnoj osnovi, osim načela non-refoulement (Član 60 Zakona o kretanju i boravku stranaca i azilu). Bosna i Hercegovina, stoga, treba da radi na jednom transparentnom tumačenju izuzetaka u odnosu na pravila vezano za uskraćivanje ulaska na humanitarnoj osnovi, osnovi državnog interesa i međunarodnih obaveza.

Predloženi vremenski okvir - rok	6 mjeseci ☐	1 godina ☒	+ 2 godine ☐
Nosioci-zadužene institucije	DGS, MS i MIP.		

C Ulazak iz specifičnih razloga

1. Opće smjernice vezane za ulazak iz specifičnih razloga

Najvažnije je jasno predstaviti uslove po kojima strani državljani mogu ući i boraviti u Bosni i Hercegovini, definirati njihova prava i obaveze i osigurati da oni imaju pristup informaciji. Što se tiče općih procedura ulaska i prijema, procedura podnošenja zahtjeva za ulazak iz specifičnih razloga treba da bude javna, prilagođena korisnicima i dostupna na web stranicama odgovarajućih državnih organa, biroa za zapošljavanje i konzulata, kao i u formi brošure. Štaviše, informacije treba da budu dostupne i na stranim jezicima.

Za početak, potrebno je objaviti brošuru koja će sadržavati sve pravne zahtjeve za zapošljavanje stranih državljana u Bosni i Hercegovini, uključujući i uputu vezanu za pravo i obaveze, te na taj način eliminirati elemente nepotrebnih iznenađenja za strance. Brošura treba da bude štampana na jezicima u službenoj upotrebi BiH i engleskom, a alternativno i na drugim stranim jezicima.

Predloženi vremenski okvir - rok	6 mjeseci ☐	1 godina ☒	+ 2 godine ☐
Nosioci-zadužene institucije	MS, SS, MIP i DGS.		

Trebalo bi predložiti formiranje jedne zvanične radne grupe na regionalnom nivou koja bi pratila godišnji razvoj događaja ili godišnje aktivnosti u vezi sa ulaskom i prihvatom stranih državljana. Takva radna grupa trebala bi predložiti ministarstvo ili neku drugu državnu instituciju kao kompetentnu i odgovornu za prikupljanje i distribuciju informacija. Ovim bi se omogućilo redovno ažuriranje politike u ovim pitanjima, posebno, imajući u vidu promjene i povećanje priliva državljana iz trećih zemalja.

Predloženi vremenski okvir - rok	6 mjeseci ☐	1 godina ☒	+ 2 godine ☐
Nosioci-zadužene institucije	MS, SS i MIP.		

2. Specifične smjernice vezane za ulazak u zemlju radi zapošljavanja

2.1 Specifičnost

U načelu procedure vezane za zapošljavanje moraju se jasno razlikovati od onih koje se odnose na samozapošljavanje. U ovom slučaju, termin «zapošljavanje» treba tumačiti kao aktivnost za koju se dobiva novčana nadoknada, i to dok stranog državljanina zapošljava pravno lice za specifični period vremena i za specifične zadatke i dužnosti.

2.2 Procedure

U svim slučajevima, izdavanju radne dozvole i za to vezan ulazak stranca u zemlju mora prethoditi sigurna ponuda za posao i garancije poslodavca. Pored toga, bilo bi korisno vršiti analizu tržišta i situacije za zapošljavanje (tematski i okviru cijele države) kako bi se ocijenile potrebe Bosne i Hercegovine za stranom radnom snagom. Nakon rezultata ovih kvota, mogle bi se uvesti nacionalne kvote.

Predloženi vremenski okvir - rok	6 mjeseci ☐	1 godina ☐	+ 2 godine ☒
Nosioci-zadužene institucije	MS, MCP, Nadležna entitetska ministarstva za rad i zapošljavanje i nsdležna odjeljenja Brčko Distrikta.		

Dok je država odgovorna za imigraciju, izbjeglice i politiku azila, odgovornost za politiku rada i zapošljavanja se dijeli između različitih entiteta. To znači da različiti entitetski zakoni regulišu zapošljavanje stranaca, pored Državnog zakona o politici direktnih stranih ulaganja u Bosni i Hercegovini. Bilo bi korisno da se usklade entitetski zakoni o zapošljavanju sa Državnim zakonom o kretanju i boravku stranaca i azilu.

Predloženi vremenski okvir - rok	6 mjeseci ☐	1 godina ☐	+ 2 godine ☒
Nosioci-zadužene institucije	MCP, SS, Nadležna entitetska ministarstva za pitanja zpošljavanja i rada i nadležno odjeljenje Brčko Distrikta.		

Potrebno je intenzivirati međuministarsku saradnju putem stvaranja radne grupe na državnom nivou koju bi sačinjavali predstavnici svake institucije koja je uključena u proces zapošljavanja (kao što je pomenuto gore u Odjeljku 1 općih smjernica vezanih za ulazak iz specifičnih razloga). Ova radna grupa, koju bi sačinjavali predstavnici svake relevantne institucije, bi raspravljala o pravnim i praktičnim pitanjima vezanim za zapošljavanje i samozapošljavanje stranaca, rad na sinhronizovanju procedura za izdavanje radnih i boravišnih dozvola i preporučivala buduće aktivnosti.

Predloženi vremenski okvir - rok	6 mjeseci ☐	1 godina ☐	+ 2 godine ☒
Nosioci-zadužene institucije	MCP, MS MIP i SS.		

Trenutno, veliki broj institucija u BiH (uključujući biroe za zapošljavanje u Federaciji, Republici Srpskoj i u Distriktu Brčko) je zaduženo za izdavanje radnih dozvola. Ne postoji centralni državni registar izdatih dozvola. Poredloženo je da baza izdatih radnih dozvola od strane nadležnih organa u BiH bude na jednom mjestu – na nivou BiH, a samo izdavanje dozvola da ostane na lokalnom nivou. Predloženo je da regionalna/terenska predstavništva (biroi za zapošljavanje i privredne komore) budu bolje upoznati sa potrebama za stranim radnicima u svakoj profesionalnoj oblasti kao i ekonomskim efektima zapošljavanja strane radne snage.

2.3 Zloupotreba

Sankcije, kao što su novčane kazne, i u nekim slučajevima, privremeno obustavljanje poslovnih aktivnosti se primjenjuje u Bosni i Hercegovini kao sredstvo borbe protiv zloupotrebe. Međutim, pošto postoji mogućnost sve većeg problema povećanog ulaska osoba radi protuzakonitog zapošljavanja, potrebno je uvesti dodatne sankcije protiv poslodavaca kako bi se spriječila eskalacija ove pojave.

Predloženi vremenski okvir - rok	6 mjeseci ☐	1 godina ☐	+ 2 godine ☒
Nosioci-zadužene institucije	MCP, MS, SS, Nadležne inspeksijske Službe BiH, entiteta i Brčko Distrikta.		

Premda je Zakonima o zapošljavanju stranaca, određeno nekoliko Inspekcija rada koje su odgovorne za provjeru zapošljavanja, podrška policije je potrebna gdje god postoji razumna sumnja o postojanju kriminalnih aktivnosti. Također, potrebno je promovirati međuagencijsku i međuministarsku saradnju kako bi se spriječila zloupotreba: otkrivanje takvih zloupotreba ne bi trebalo da bude zadatak samo jedne institucije. Nakon uspostavljanja, nova **Služba za poslove sa strancima** u Bosni i Hercegovini treba da ima značajniju ulogu u otkrivanju aktivnosti protuzakonitog zapošljavanja (takva uloga treba da bude regulirana kroz pravilnike koje će sastavljati Služba). Međutim, ova nova institucija također treba tražiti pomoć i od drugih institucija. Državna radna grupa treba da procjeni trenutnu situaciju i predloži mjere kojima će se poboljšati saradnja između agencija.

Predloženi vremenski okvir - rok	6 mjeseci ☐	1 godina ☐	+ 2 godine ☒
Nosioci-zadužene institucije	MS i SS.		

3. Specifične smjernice vezane za ulazak radi samozapošljavanja

3.1 Specifičnost

U kontekstu Bosne i Hercegovine, izraz «samozapošljavanje» je potrebno definisati preciznije, podrazumjevajući da je samozaposlena osoba neko ko započinje nezavisnu ekonomsku aktivnost i donosi ekonomsku korist zemlji. Samozaposlene pojedince treba tretirati kao investitore ili poduzetnike.

Predloženi vremenski okvir - rok	6 mjeseci ☐	1 godina ☐	+ 2 godine ☒
Nosioci-zadužene institucije	MS, MCP, SS, Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa, Nadležna entitetska ministarstva za pitanje rada i zapošljavanja i Privredne komore i nadležna odjeljenja Brčko Distrikta.		

3.2 Transparentnost (javnost rada)

Buduća državna radna grupa treba da bude zadužena za sastavljanje brošure koja će navesti sve pravne zahtjeve i povoljne uslove za ulaganje u Bosni i Hercegovini

(poreske olakšice za strane investitore, državne komparativne prednosti, itd.). Također brošura treba da uključuje i jasne upute vezane za prava i obaveze stranaca koji su samozaposleni u Bosni i Hercegovini i na taj način eliminiše elemente nepotrebnog iznenađenja. Ova brošura bi trebala biti štampana na engleskom, jezicima u službenoj upotrebi u BiH, alternativno i na drugim stranim jezicima.

Pošto je ova vrsta informacija već dostupna (na primjer, na web stranici Agencije za promoviranje stranih ulaganja u Bosni i Hercegovini, FIPA), bilo bi poželjno analizirati postojeće aktivnosti za davanje smjernica i raditi na poboljšanju istih.

Predloženi vremenski okvir - rok	6 mjeseci ☐	1 godina ☐	+ 2 godine ☒
Nosioci-zadužene institucije	MCP, Ministarstvo vanjske trgovine, i ekonomskih odnosa, FIPA, ss, Privredne komore, Nadležna entitetska ministarstva za privredne djelatnosti i nadležno odjeljenje Brčko Distrikta.		

3.3 Procedure evaluacije

Važno je uspostaviti procedure kojima će se ispravno vršiti «test ekonomske koristi»² sadržan u EU Acquisu. Kao što je već spomenuto, veći broj institucija (biroi za zapošljavanje) u zemlji su trenutno nadležni za izdavanje radnih dozvola i ne postoji centralni državni registar. Pored toga, postoje drugi organi vlasti ili tijela na državnom i općinskom nivou koja daju različita odobrenja i dozvole strancima, koji obično nisu svjesni potrebe za takvim zahtjevima prije dolaska u zemlju. Ovaj sistem potrebno je centralizirati.

Za podršku «testu ekonomske koristi», potrebno je uspostaviti sistem praćenja kojim bi se ocjenjivao uticaj stranih poduzetničkih investicija u periodu od 6 do 12 mjeseci nakon njihovog uspostavljanja.

Predloženi vremenski okvir - rok	6 mjeseci ☐	1 godina ☐	+ 2 godine ☒
Nosioci-zadužene institucije	Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa, Ministarstvo civilnih poslova i MS.		

3.4 Zlouporeba

Takozvani «biznis sa akten-tašnom», drugim riječima neoperativna preduzeća, koja samo postoje na papiru iz razloga pribavljanja dozvole boravka za osobu koja registruje biznis, potrebno je izbjegavati kada god je to moguće primjenjujući «test ekonomske korisnosti». Državna radna grupa treba da definiše koja institucija treba da bude odgovorna za provođenje ovog testa i kako će se on u praksi primjenjivati.

Kada god se pojavi osnovana sumnja u vezi sa iskrenim namjerama preduzeća, potrebno je sprovesti i dodatne provjere solventnosti.

² Test je potrebno provoditi da li predložena poslovna investicija će predstavljati kapitalnog multiplikatora i da li je moguće stvoriti dodatna rdnja mjesta.

Predloženi vremenski okvir - rok	6 mjeseci ☐	1 godina ☐	+ 2 godine ☒
Nosioci-zadužene institucije	Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa, Ministarstvo civilnih poslova, nadležna entitetska ministarstva i nadležno odjeljenje Vlade Brčko Distrikta.		

Pored toga, EU Acquis se odnosi na «nezavisnu aktivnost umjetnika», kategoriju koju je posebno teško procijeniti. U Bosni i Hercegovini, procjena ove kategorije treba da se vrši na osnovu individualne provjere. Ponovo, državna radna grupa treba da stavi sva ova pitanja na dnevni red i razmotri koje postojeće institucije treba da budu zadužene za prijem i kontrolu ove kategorije osoba.

Predloženi vremenski okvir- rok	6 mjeseci ☐	1 godina ☐	+ 2 godine ☒
Nosioci-zadužene institucije	Ministarstvo civilnih poslova, MS, SS, nadležna ministarstva entiteta, odjeljenje Vlade Brčko Distrikta.		

3.5 Promoviranje ulaganja

Sve gore spomenute provjere treba da budu što je moguće manja prepreka za ulaganja u Bosni i Hercegovini. Obezbeđivanje kratkoročnih viza za državljane trećih zemalja koji žele da dodju i procjene domaću poslovnu klimu treba olakšati nakon okončanja standardnih provjera za izdavanja vize.

4. Specifične smjernice vezane za ulazak u svrhu obrazovanja

4.1 Transparentnost (javnost rada)

Potrebno je uspostaviti transparentne procedure za podnošenje prijava (u obrazovne institucije) za studente prije njihovog dolaska u Bosnu i Hercegovinu (putem interneta, visoko-obrazovnih institucija i konzulata). Relevantni organi vlasti treba da odrede koje institucije će biti zadužene za distribuciju ovih informacija stranim studentima.

Predloženi vremenski okvir- rok	6 mjeseci ☐	1 godina ☐	+ 2 godine ☒
Nosioci-zadužene institucije	MIP, MS, SS, Ministarstvo civilnih poslova, nadležna entitetska ministarstva za obrazovanje i odjeljenje Vlade Brčko Distrikta.		

4.2 Maloljetnici

Dozvola roditelja/staratelja treba postaviti kao pravni uslov za prijem maloljetnika radi obrazovanja. Trenutno, postoji samo nekoliko međunarodnih internatskih škola u Bosni

i Hercegovini i samo nekoliko slučajeva maloljetnika bez pratnje kojima je dozvoljen ulazak na osnovu ugovora koji su potpisani sa roditeljima.

Predloženi vremenski okvir- rok	6 mjeseci ☐	1 godina ☐	+ 2 godine ☒
Nosioci-zadužene institucije	MIP, MS, SS, Ministarstvo civilnih poslova, nadležna entitetska ministarstva za obrazovanje i odjeljenje Vlade Brčko Distrikta		

4.3 Rad

Studentima treba biti dozvoljeno da mogu biti radno angažovani pola radnog vremena (ograničen broj sati) bez radne dozvole. U svim slučajevima, obrazovanje treba da bude primarno opravdanje za njihov boravak i svaki oblik zapošljavanja ne bi trebao da ometa tok studija. Bh. organi vlasti treba da razmotre detaljnije ovo pitanje i uključe ga u zakon.

Predloženi vremenski okvir- rok	6 mjeseci ☐	1 godina ☒	+ 2 godine ☐
Nosioci-zadužene institucije	MS,SS i Ministarstvo civilnih poslova		

4.4 Dužina trajanja vize (boravka)

Studentima treba dozvoliti da borave u zemlji do okončanja akademskog obrazovanja najmanje i eventualno još ograničeni broj (dodatnih) godina uz potvrdu o kontinuiranim studiranju i uz razumno opravdanje.

Određeni limit o maksimalnom periodu studiranja potrebno je uključiti u bh. zakone.

Predloženi vremenski okvir- rok	6 mjeseci ☐	1 godina ☒	+ 2 godine ☐
Nosioci-zadužene institucije	MS i SS.		

5. Specifične smjernice vezane za ulazak zbog naučnog istraživanja

5.1 Usklađivanje sa novim EU nacrta zakona

Potrebno je olakšati izdavanje radnih dozvola ili izuzeće od istih za istraživače. Institucije koji su domaćini treba da preuzmu odgovornost u svim slučajevima.

Određeni broj odredbi za ovu kategoriju (kao što je zahtjevanje postojanja sporazuma o gostoprimstvu između istraživača i državne institucije, period trajanja sporazuma, finansijska odgovornost institucije domaćina, zdravstveno osiguranje u periodu boravka, itd.) treba uključiti u državno zakonodavstvo.

Predloženi vremenski okvir - rok	6 mjeseci ☐	1 godina ☒	+ 2 godine ☐
Nosioci-zadužene institucije	MS, SS i Ministarstvo civilnih poslova		

I PRIVREMENI I STALNI BORAVAK

A Državne smjernice o uslovima za izdavanje, povlačenje i uskraćivanje dozvole boravka

1. Format boravišnih dozvola i tehničke specifikacije

Bosna i Hercegovina je u velikoj mjeri izvršila usklađivanje sa propisom Vijeća (EC) 1030/2002 od 13 juna 2002. godine kojim se uspostavlja jedinstven format boravišne dozvole za državljane trećih zemalja.

U Bosni i Hercegovini, boravišne dozvole se izdaju u obliku jedinstvenih, standardizovanih naljepnica koje sadrže slijedeće informacije: naziv dokumenta, broj dozvole, broj dozvoljenih ulazaka, vrstu dozvole (dužinu trajanja), ime nosioca dozvole, period važnosti, potpis i štambilj organizacije koja ga izdaje, zatim dio za mašinsko čita nje, državljanstvo vlasnika dozvole i njegov spol. BiH boravišnim dozvolama trenutno nedostaje biometrički identifikatori kao što su fotografija nosioca dozvole i potpis.

Kao dugoročan cilj, potrebno je uključiti fotografije u boravišne dozvole koje se izdaju u Bosni i Hercegovini i to u skladu EU Acquisom (koji je u izradi), a posebno sa Prijedlogom za Propis Vijeća kojim se dopunjava Propis (EC) 1030/2002 koji uspostavlja jedinstven format za boravišne dozvole za državljane trećih zemalja.

Predloženi vremenski okvir- rok	6 mjeseci ☐	1 godina ☐	+ 2 godine ☒
Nosioci-zadužene institucije	MS, MIP, SS i DGS.		

Naljepnice sa boravišnim dozvolama treba da sadrže informaciju o bilo kojem «suvlasniku» dokumenta (npr., djeca vlasnika dozvole) i navesti da li se podaci, koji se nalaze na naljepnici, odnose na njih takodjer. Ovu vrstu informacija treba obezbijediti bez obzira na to da li se dozvola izdaje kao naljepnica ili kao jedan zaseban dokument.

Predloženi vremenski okvir - rok	6 mjeseci ☐	1 godina ☐	+ 2 godine ☒
Nosioci-zadužene institucije	MS, SS, MIP i DGS.		

Trenutno, boravišne dozvole se samo izdaju u obliku naljepnice. Mogućnost izdavanja boravišnih dozvola kao zasebnih dokumenata je potrebno uzeti u razmatranje kada se radi o stranim državljanima koji nemaju pasoš i kojima je, na primjer, dozvoljen boravak u Bosni i Hercegovini na humanitarnoj osnovi.

Predloženi vremenski okvir- rok	6 mjeseci ☐	1 godina ☐	+ 2 godine ☒
Nosioci-zadužene institucije	MS i SS.		

Pored toga, naljepnica (ili samostalni dokument) treba da uključi informacije vezane za specijalni status i prava nosioca kao što su studenti, radnici, itd.

Predloženi vremenski okvir- rok	6 mjeseci ☐	1 godina ☒	+ 2 godine ☐
Nosioci-zadužene institucije	MS i SS.		

2. Status stranaca koji imaju boravak na privremenoj osnovi

2.1 Uslovi za izdavanje i obnovu dozvola za privremeni boravak

Domaća zakonska regulativa u vezi sa uslovima za izdavanja privremenih boravišnih dozvola je u velikoj mjeri usklađena sa EU Acquisom. Međutim, opći uslov za zdravstveno osiguranje nije zadovoljen. «Sredstva za zdravstvenu zaštitu» su trenutno jedini zahtjev prema Zakonu o kretanju i boravku stranaca i azilu.

Premda su i strani i domaći uposlenici osigurani od strane poslodavca, opći zahtjev za osiguranje od bolesti koji pokriva sve kategorije stranih državljana potrebno je uvesti kako bi se izbjegla odgovornost države. Za razliku od putnog zdravstvenog osiguranja, osiguranje protiv bolesti ne pokriva samo hitne slučajeve, već sve redovne medicinske preglede i tretmane, također. Ovo pitanje potrebno je razmotriti u saradnji sa (entitetskim) ministarstvima zdravstva i/ili osiguravajućim **agencijama**.

Predloženi vremenski okvir- rok	6 mjeseci ☐	1 godina ☐	+ 2 godine ☒
Nosioci-zadužene institucije	Ministarstvo civilnih poslova, MS, SS, nadležna entitetska ministarstva za pitanje zdravstvene i socijalne zaštite i nadležno odjeljenje Vlade Brčko Distrikta.		

Trenutno, rijetko se dešava da se podnosi zahtjev za boravišne dozvole kod BiH ambasada i konzulata u inostranstvu. Općenito, osobe ulaze u zemlju kao posjetioci ili sa radnim vizama i onda podnose zahtjev za boravišnu dozvolu onda kada se već nalaze u zemlji. Značajan problem je činjenica da se boravišne dozvole izdaju na *ad hoc* osnovi nakon podnesenih zahtjeva.

EU Acquis zahtjeva da, po pravilu, podnosioci koji žele da promijene svoj status (boravka) trebaju prvo napustiti zemlju i ponovo podnijeti zahtjev iz inostranstva. Učesnici su se složili da takvo pravilo treba da se primjenjuje na fleksibilan način i da treba ostaviti prostora za izuzetke, posebno kada je to u interesu države.

Predloženi vremenski okvir- rok	6 mjeseci ☒	1 godina ☐	+ 2 godine ☐
Nosioci-zadužene institucije	MIP, MS, SS, nadležna entitetska ministarstva za pitanja rada i zapošljavanja i nadležno odjeljenje Brčko Distrikta.		

Prije obnove boravišnih dozvola, svaki pojedinačni slučaj treba dobro ispitati, kao i okolnosti svakog podneska razmotriti u detalje prije donošenja odluke. Jedna praktična poteškoća se javlja u slučajevima kada se stranci kreću iz jednog kantona ili regije u drugu, bez toga da o tome informiraju relevantne organe vlasti, jer trenutno jedino Ministarstva sigurnosti u sjedištu pohranjuje informacije o svim strancima kojima su izdate dozvole boravka.

2.2 Temelj za uskraćivanje ili povlačenje privremenih boravišnih dozvola

Proces za uskraćivanje boravišnih dozvola je dobro regulisan Zakonom o kretanju i boravku stranaca i azilu. U slučajevima gdje se boravišne dozvole uskraćuju iz razloga javnog zdravlja, potrebno je vrlo pažljivo primjenjivati standarde EU Acquisa. Uputstva se mogu naći u Direktivi Vijeća 2003/109/EC koji se odnose na status državljana trećih zemalja koji imaju stalne dozvole boravka. Ova Direktiva regulira, *inter alia*, kretanje stanovnika sa dugoročnim boravišnim dozvolama u okviru Država Članica Evropske unije i navodi da samo bolesti zbog kojih se može opravdati uskraćivanje dozvole ulaska i pravo da se boravi na teritoriji druge Države Članice su «bolesti kao što su definisane relevantnim primjenjivim instrumentima Svjetske zdravstvene organizacije i druge slične infektivne i parazitske bolesti mogu biti predmetom ovih zaštitnih odredbi u odnosu na domaće državljane u zemljama domaćinima».

Pored toga, boravišne dozvole ne treba uskraćivati ili odobiti njihovo produživanje iz razloga, *inter alia*, javnog zdravlja, kada je do bolesti ili invaliditeta došlo nakon prvobitnog izdavanja boravišne dozvole (vidjeti, na primjer, Član 18 Prijedloga za Direktivu Vijeća o specifičnoj proceduri za prijem državljana trećih zemalja u svrhu naučnog istraživanja, COM(2004) 178 konačna verzija).

Predloženi vremenski okvir- rok	6 mjese ci ☐	1 godin a ☒	+ 2 godine ☐
Nosioci-zadužene institucije	MS, Ministarstvo civilnih poslova i SS.		

2.3 Pravni lijek protiv uskraćivanja ili povlačenja privremenih boravišnih dozvola

Bosna i Hercegovina se već usaglasila sa EU Acquisom po ovom pitanju: njeni zakoni navode da pravni lijekovi (žalbe) stoje na raspolaganju stranim državljanima koji nisu zadovoljni sa odlukom Ministarstva o uskraćivanju privremenog boravaka u zemlji. Član 43 Zakona o kretanju i boravku stranaca i azilu navodi: «Žalba na rješenje nakon podnošenja zahtjeva za boravišnu dozvolu može se uložiti u Ministarstvu u roku od 15 dana od dana primanja rješenja». Strani državljani se obavještavaju o svom pravu na pravni lijek u samom sadržaju rješenja.

3. Status stranaca sa stalnom dozvolom boravka

3.1 Uslovi za izdavanje stalnih dozvola boravka

Kako bi se uskladila sa EU Acquisom, BiH treba da razmotri izostavljanje određenih kategorija osoba u pogledu sticanja stalnog boravka. Član 3(2) Direktive Vijeća 2003/109/EC navodi kategorije osoba kojima je isključena mogućnost dobivanja stalnih dozvola boravka. To su državljani trećih zemalja koji:

- (a) Borave radi studija ili profesionalnog usvršavanja (**studenti**)
- (b) Lica kojima je dozvoljeno da borave na teritoriji Države Članice na osnovu **privremene zaštite** ili su zatražili dozvolu za boravak na ovoj osnovi i u procesu su čekanja odluke o svom statusu
- (c) Lica kojima je dozvoljeno da borave na teritoriji Države Članice na osnovu **subsidiarnog oblika zaštite** u skladu sa međunarodim obavezama, državnim zakonodavstvom ili praksom Država Članica ili su zatražili dozvolu boravka na tim osnovama i čekaju na odluku o svom statusu
- (d) Lica koja su izbjeglice koje su zatražile priznavanje izbjegličkog statusa, ali još uvijek nisu dobili konačno rješenje (**tražioci azila**)
- (e) Borave isključivo na privremenoj osnovi kao **au pair** ili **sezonski radnici**, ili kao radnici koje je angažovala servisna služba u svrhu pružanja **prekograničnih usluga**, ili u svojstvu **prekograničnog servisa za pružanje usluga**, ili u slučajevima **kada je boravak i službeno ograničen**.

BiH treba da jasno precizira koje kategorije stranaca treba da budu izuzete od prava izdavanja stalnih boravišnih dozvola bez obzira što su proveli 5 godina u zemlji i inače ispunjavaju opće uslove.

Predloženi vremenski okvir- rok	6 mjese ci ☐	1 godin a ☐	+ 2 godine ☒
Nosioci-zadužene institucije	MS i SS		

Nadalje, EU Acquis ne zahtjeva da strani državljani koji su dobili stalnu boravišnu dozvolu imaju i radnu dozvolu. U ovom pogledu potrebno je izvršiti usklađivanje (državnog) Zakona o kretanju i boravku stanaca i azilu sa (entitetskim) zakonima o zapošljavanju stanih državljana, pošto je oblast zapošljavanja u nadležnosti entiteta.

Predloženi vremenski okvir - rok	6 mjeseci ☐	1 godina ☐	+ 2 godine ☒
Nosioci-zadužene institucije	MS, Ministarstvo civilnih poslova, nadležna entitetska ministarstva za pitanja rada i zapošljavanja inadležno odjeljenje Vlade Brčko Distrikta.		

3.2 Osnov za uskraćivanje ili povlačenje stalnih boravišnih dozvola

BiH zakonodavstvo je u značajnoj mjeri usaglašeno sa EU Acquisom u ovoj oblasti. Osnovi za uskraćivanje ili povlačenje dozvole u okviru državnog zakonodavstva uključuju: otkrivanje krivotvorenih dokumenata, usvajanje mjera za protjerivanje, odsustvo sa teritorije BiH duže od 12 mjeseci, pretnju javnoj sigurnosti i poretku, itd.

3.3 Pravni lijekovi protiv odbijanja ili povlačenja stalne dozvole boravka

BiH zakonodavstvo je u skladu sa EU Acquis u ovoj oblasti jer omogućava stanim državljanima kojima je odbijena ili povučena boravišna dozvola pravo žalbe protiv takve odluke. Ovo pravo je isto kao kod prava na žalbu radi odbijanja zahtjeva za izdavanje privremene boravišne dozvole.

3.4 Prava i obaveze lica sa stalnim boravišnim dozvolama

Učesnici su izrazili zabrinutost da bi svaki pokušaj sastavljanja liste svih prava osoba sa stalnim boravišnim dozvolama mogao rezultirati u nenamjernom ispuštanju nekih od tih prava.

U tom smislu, naglašeno je da BiH je potpisnica Evropske konvencije o ljudskim pravima i osnovnim slobodama (ECHR) i posebna pažnja je ukazana na pravo na jednako postupanje otjelovljeno u Čl. 11 Direktive vijeća 2003/109/EC u vezi sa :

- a) **Pristupom zapošljavanju i samozapošljavanju** pod uslovom da takve aktivnosti ne uključuju povremeno vršenje poslova u javnoj službi, **te uslovi zapošljavanja i radni uslovi**, uključujući uslove vezane za otpuštanje i nagrađivanje
- b) **Obrazovanjem i profesionalnim usvršavanjem**, uključujući studijske grantove u skladu sa državnim zakonom
- c) **Priznavanjem profesionalnih diploma, certifikata i drugih kvalifikacija** u skladu sa relevantnim državnim procedurama
- d) **Socijalnom sigurnošću, socijalnom pomoći i socijalnom zaštitom prema** kako je propisano državnim zakonom
- e) **Poreskim olakšicama**
- f) **Pristupom robi i uslugama i nabavkom robe u usluga** dostupnih javnosti i procedurama za nabavku stana
- g) **Slobodom udruživanja i povezivanja i članstvom u organizacijama koje predstavljaju radnike ili poslodavce ili sve druge strukovne organizacije** uključujući beneficije koje donosi članstvo u takvoj organizaciji, bez predrasude u odnosu na državne odredbe o javnoj politici i sigurnosti.
- h) **Slobodnim pristupom cjelokupnoj teritoriji** Države Članice u pitanju, sa ograničenima koje nameće državni zakon iz razloga sigurnosti.

Većina ovih prava, kao što je pravo na zapošljavanje, navedena su u poglavlju o zakonima koji se direktno bave stanim državljanima (npr. Zakoni Federacije i Republike Srpske o zapošljavanju stranih državljana). Ostala prava, kao što je pravo na obrazovanje i zdravstvenu zaštitu su uključeni u «pravo stranaca na upis na BiH univerzitet», i «pravo stranaca na zdravstvenu zaštitu» (npr. Zakon Kantona Sarajevo o visokom obrazovanju i Zakon Federacije o zdravstvenoj zaštiti).

Važno je napomenuti da se ovi i drugi zakoni odnose na strance općenito, a ne na strance kojima je odobren stalni boravak.. Obzirom da se zakoni koji regulišu obrazovanje, poreze i zapošljavanje nalazi u nadležnosti entiteta (može biti prenesena na kantone), teško je osigurati da osobe sa stalnim dozvolama budu pomenute u svakom od ovih zakona. Stoga je predloženo da osnovna prava lica sa stalnim dozvolama boravka budu navedena u jednom, odvojenom zakonskom aktu. Alternativno, složenije rješenje bi bilo da se pregledaju sve gore pomenuti zakoni (i drugi) i dalje osiguraju da prava lica sa stalnim dozvolama boravka budu pomenuta u svakom od njih.

Predloženi vremenski okvir- rok	6 mjese ci ☐	1 godin a ☐	+ 2 godine ☒
Nosioci-zadužene institucije	MS i SS.		

3.5 Protjerivanje lica sa stalnim boravkom

Sadašnje BiH zakonodavstvo samo naglašava da nadležni organi moraju provjeravati sve relevantne okolnosti, dokaze i činjenice prije nego što donesu odluku o protjerivanju lica sa stalnom dozvolom boravka.

Prema Direktivi Vijeća 2003/109/EC, lica sa stalnom dozvolom boravka mogu biti jedino protjerana kada predstavljaju stvarnu i značajnu pretnju javnoj politici ili sigurnosti. Učesnici su se složili sa smjernicama sadržanim u Direktivi Vijeća i razmotriće slijedeće faktore prije donošenja odluke o protjerivanju lica koji ima stalni boravak.

- (a) Dužinu boravka na teritoriji
- (b) Starosnu dob dotične osobe
- (c) Posljedice za osobu u pitanju i članove njene porodice
- (d) Veze sa zemljom boravka i odsustvo veza sa zemljom porijekla

Predloženi vremenski okvir- rok	6 mjese ci ☐	1 godin a ☐	+ 2 godine ☒
Nosioci-zadužene institucije	MS, SS i DGS		

B Spajanje porodice

1. Spajanje porodice kao pravo

Tokom rasprave o EU Acquis u oblasti spajanja porodice, i posebno o Direktivi Vijeća 2003/86/EC o pravu na spajanje porodice, utvrđeno je da će BiH morati da koriguje svoje zakone kako bi mogla garantirati pravo na spajanje porodice određenim kategorijama osoba (kao što su bračni supružnici i maloljetna djeca, uključujući usvojenu djecu) koja ispunjavaju opće uslove za spajanje porodice.

Stoga Čl.38 Zakona o kretanju i boravku stranaca i azilu treba korigovati da glasi «privremena dozvola boravka «će» biti izdata, umjesto «može» biti izdata (ovo dugo izražava sadašnju formulaciju u zakonu).

Predloženi vremenski okvir- rok	6 mjese ci ☐	1 god. ☐	+ 2 god. ☒
Nosioci-zadužene institucije	MS i SS		

Izuzetno, državni organi vlasti mogu odbiti zahtjev za ulazak i boravak na osnovu spajanja porodice iz razloga javne politike, sigurnosti ili zdravlja.

Za više informacija o pitanju Braka iz interesa i Usvajanju djece iz interesa, vidjeti Dio IV, Poglavlje 1.3.

2. Uslovi za odobravanje spajanja porodice

2.1 Status sponzora i uslovi

Sadašnje BiH zakonodavstvo je u skladu sa EU Acquisom u smislu uslova za odobravanje spajanja porodice. Pored obavezujućih uslova, EU Acquis predlaže da sponzori treba da obezbijede dokaz o :

- Odgovarajućem smještaju
- Osiguranju protiv bolesti
- Stabilnim finansijskim izvorima

BiH može odlučiti da obaveže sponzore koji zahtjevaju spajanje porodice da ispune gore navedene dodatne uslove.

3. Definicija članova porodice

3.1Uključivanje usvojene djece

Dvije kategorije bliskih porodičnih članova su već uključene u BiH zakone: bračni drugovi i maloljetna djeca. Pored toga, učesnici su se složili da usvojena djeca moraju posebno biti uključena kao kategorija kojoj se može odobriti spajanje porodice. Uočeno je da BiH Porodični zakon pravi razliku između «potpunog» i «nepotpunog» usvajanja³.

³ U slučajevima “potpunog” usvajanja, porodični odnosi se uspostavljaju između usvojitelja i usvojenog djeteta koji se smatraju identičnim onim koji postoje kod prirodnih «krvnih» veza između roditelja i djece.

Predloženi vremenski okvir - rok	6 mjes. ☐	1 god. ☐	+ 2 god. ☒
Nosioci-zadužene institucije	MS, Ministarstvo civilnih poslova i SS.		

Učesnici su se složili da će biti potrebno obaviti konsultacije sa nadležnim kolegama kako bi se uvela pravila koja će definirati koja vrsta dokumenata je neophodna za dokazivanje da je zakonito usvojenje obavljeno izvan BiH.

Predloženi vremenski okvir - rok	6 mjes. ☐	1 god. ☐	+ 2 god. ☒
Nosioci-zadužene institucije	MS, MIP i SS.		

Pored toga, BiH treba da potpiše (i kasnije ratificira) Hašku konvenciju o zaštiti djece i saradnji u vezi sa poštivanjem međudržavnog usvajanja.

Predloženi vremenski okvir - rok	6 mjes. ☐	1 god. ☐	+ 2 god. ☒
Nosioci-zadužene institucije	MS, MIP, Savjet ministara BiH (u daljem tekstu; SM).		

3.2 Drugi stepen srodstva

U vezi sa prihvatom lica koja se nalaze u drugom stepenu srodstva (npr. rođaci) na temelju spajanja porodice, izražena je zabrinutost da to može dovesti do zloupotrebe i neke vrste «lančane reakcije», tako da rođaci kojima se dozvoli ulazak mogu podnijeti zahtjev za ulazak drugih, bližih ili daljnjih, srodnika da im se pridruže.

Međutim, BiH treba da razmotri mogućnost davanja proširenih povlastica za spajanje porodice daljim srodnicima u izuzetnim okolnostima (npr. gubitak oba roditelja).

Predloženi vremenski okvir - rok	6 mjes. ☐	1 god. ☐	+2 god. ☒
Nosioci-zadužene institucije	MS i SS.		

4. Priznavanje drugih kategorija porodičnih članova

4.1 Uzlazna loza srodnika

«Potpuno» usvajanje zahtjeva da svi pravni odnosi između usvojenog djeteta i njegovih bioloških roditelja budu ukinuti. Štaviše, procedure za obavljanje «potpunog» usvajanja su mnogo strožije nego kod «nepotpunog» usvajanja: mogu ga obaviti samo vjenčani parovi i djete mora biti mlađe od 6 godina.

Bh. zakoni već sadrže kategoriju «izdržavanih roditelja», drugim riječima, uzlaznu lozu srodnika kao što je opisano u EU Acquisu kao kategoriju osoba koje se mogu kvalificirati za spajanje porodice. Pridjev «izdržavani» opisuje roditelje koji nemaju dovoljna sredstva za život u svojoj matičnoj zemlji, ali čija djeca imaju mogućnosti da ih izdržavaju.

U ovom pogledu bh. zakoni su usklađeni sa EU Acquisom.

4.2 Odrasla djeca koja nisu u braku

Odrasla djeca koja nisu u stanju da sama sebe izdržavaju mogu se također kvalificirati kao kategorija osoba za spajanje porodice prema zakonima BiH. Međutim, bh. zakoni ne preciziraju da li ta djeca mogu ili ne moraju biti u braku, niti da li njihovo zdravstveno stanje ima određenog uticaja na odluku o davanju saglasnosti za spajanje porodice.

Pošto Direktiva Vijeća 2003/86/EC ne zabranjuje Državi Članici da odredi povoljnije uslove od onih koji su navedeni u Direktivi, BiH zakoni su u skladu sa EU Acquisom.

4.3 Nevjenčani i registrovani partneri

Što se tiče heteroseksualnih partnera, ova kategorija je ugrađena u novi podzakonski akt o Procedurama ulaska i boravka u BiH. Ovaj podzakonski akt zahtjeva od nevjenčanih heteroseksualnih partnera koji podnesu zahtjev za spajanje porodice da podnesu dokaze, *inter alia*, i o tome da žive u zajedničkom domaćinstvu i da njihova veza je trajala najmanje godina dana prije podnošenja zahtjeva.

U ovom pogledu, BiH zakonodavstvo je u skladu sa EU Acquisom. BiH bi trebala razmotriti uključivanje nevjenčanih homoseksualnih partnera u odredbe o spajanju porodice.

5. Stav prema poligamnim brakovima

BiH Porodični zakon priznaje samo monogamni brak; ovo načelo se podjednako primjenjuje na domaće i strane državljane.

Kao bi se izvršilo usklađivanje sa Čl.4(4) Direktive Vijeća 2003/86/EC, BiH državno zakonodavstvo treba da precizira da «u slučaju poligamnog braka stranaca biće dozvoljen ulazak samo jednoj osobi u svrhu spajanja porodice». Ukoliko ovo nije eksplicitno navedeno u zakonu, strani državljanin koji je zakonito vjenčan sa više osoba, teoretski može zatražiti korištenje privilegije spajanja porodice za više od jednog bračnog supružnika – u tom slučaju ne bi postojao pravni osnov za odbijanje takvog zahtjeva.

Predloženi vremenski okvir - rok	6 mjes. ☐	1 god. ☒	+2 god. ☐
Zadužene institucije-za razmatranje	MS i SS		

6. Prava porodičnih članova/ autonomne boravišne dozvole

Potrebno je izvršiti izmjene BiH zakona kako bi bili usaglašeni sa Čl. 15 Direktive Vijeća 2003/86/EC, koja navodi da :

«U roku do 5 godina boravka u zemlji, i pod uslovom da član porodice nije dobio dozvolu boravka iz drugih razloga osim spajanja porodice, supružnik ili nevjenčani partner i dijete koje je postalo punoljetno imaju pravo, nakon podnošenja zahtjeva, ukoliko je potrebno, da im se izda autonomna boravišna dozvola, nezavisno od sponzora».

Premda se autonomne boravišne dozvole izdaju bračnim supružnicima nakon razvoda ili u slučaju udovištva, pod određenim uslovima, sadašnji zakon ne predviđa autonomne dozvole za djecu koja su postala punoljetna ili za nevjenčane partnere.

Predloženi vremenski okvir - rok	6 mjes. ☐	1 god. ☐	+2 god. ☒
Nosioci-zadužene institucije	MS i SS.		

Napomenuto je također da su Države Članice EU-a dužne da izdaju autonomne dozvole u slučajevima posebno teških okolnosti (npr. nasilje u porodici).

Predloženi vremenski okvir - rok	6 mjes. ☐	1 god. ☐	+2 god. ☒
Nosioci-zadužene institucije	MS, SS i Ministarstvo civilnih poslova.		

C Nediskriminacija /Integracija

1. Načelo jednakog postupanja

1.1 Osnove diskriminacije

U vezi sa pitanjem nediskriminacije, treba napomenuti da ustavna načela koja su ugrađena u Evropsku konvenciju o ljudskim pravima i osnovnim slobodama *inter alia* imaju premoć nad svim državnim zakonima.

Načela nediskriminacije treba osigurati u BiH putem kombinacije ustavnih pravila, odvojenih zakona (kao što je najnoviji Zakon o jednakosti spolova) i pojedinačnih odredbi sadržanih u relevantnim zakonima (kao što je Zakon o kretanju i boravku stranaca i azilu).

Predloženi vremenski okvir - rok	6 mjeseci ☒	1 godina ☐	+2 godine ☐
Nosioci-zadužene institucije	MS, SS i MIP.		

1.2 Definicije direktne i indirektno diskriminacije

Uvođenje preciznih definicija direktne i indirektno diskriminacije može predstavljati poteškoću, uglavnom zbog toga što određeni oblici ponašanja mogu biti nepažnjom izostavljeni.

Tako, umjesto definiranja direktne/indirektne diskriminacije, oba ova oblika diskriminacije (kao što je definirano Direktivom Vijeća 2000/43/EC primjenjujući načelo jednakog postupanja prema osobama neovisno od njihovog rasnog ili etničkog porijekla i Direktiva Vijeća 2000/78/EC kojom se uspostavlja opći okvir za jednako postupanje u zapošljavanju i profesiji) mora se garantirati u praksi. Pored toga, faktori odlučivanja moraju biti svjesni različitih koncepata diskriminacije.

Predloženi vremenski okvir - rok	6 mjes. ☒	1 god. ☐	+2 god. ☐
Nosioci-zadužene institucije	MS i SS.		

1.3Ograničena izuzeća u odnosu na načelo jednakog postupanja

U skladu sa regionalnim smjernicama o načelu jednakog postupanja, Bosni i Hercegovini su dopuštena ograničena izuzeća u odnosu na načelo jednakog postupanja. Na primjer, u oblastima koje reguliraju pristup stranaca određenim javnim upravnim pozicijama za koje se zahtijeva BiH državljanstvo, obavljanje vojne službe i biračka prava. Sva izuzeća treba opravdati u smislu zaštite nacionalnih interesa, te istii moraju biti jasno definirana u državnim zakonima.

Predloženi vremenski okvir - rok	6 mjes. ☐	1 god. ☐	+2 god. ☒
Nosioci-zadužene institucije	MS, SS, Ministarstvo civilnih poslova, MIP i dr. Nadležna tjela u BiH.		

2. Pravni lijek

U skladu sa regionalnim smjernicama, BiH je sačinila pravne lijekove koji stoje na raspolaganju osobama koje žele da ulože žalbu na temelju diskriminacije. Općenito strani državljani jednako kao i bh. državljani imaju pristup sudu (uključujući i ustavne sudove), administrativnim procedurama, kao i uredima Ombudsmana.

Osobe koje žele da ulože žalbu treba da imaju pravo da budu zastupljene, čak i od strane nevladine organizacije (NVO) ukoliko to žele. Međutim, mali broj žalbi podnesenih na temelju diskriminacije može ukazivati na to da diskriminacija ne prevladava u Bosni i Hercegovini. Shodno tome, preporučuje se da se ispitaju razlozi za tako mali mali broj žalbi.

Predloženi vremenski okvir - rok	6 mjeseci ☒	1 godina ☐	+ 2 godine ☐
Nosioci-zadužene institucije	MS, SS i nadležne nevladine organizacije u regionu u BiH.		

Idealno bi bilo da se medijatori i organi odlučivanja specijaliziraju u pitanjima vezanim za jednakost a potrebno je obezbijediti obuku, *inter alia*, za suce, državne tužioce i policijske službenike. Ovo bi također moglo pomoći osobama u ustanovljavanju predmeta diskriminacije.

Predloženi vremenski okvir - rok	6 mjeseci ☐	1 godina ☐	+ 2 godine ☒
Nosioci-zadužene institucije	MS, SS, Ministarstvo pravde i Ministarstvo civilnih poslova.		

3. Krivično gonjenje rasističkih i ksenofobičkih djela i sudska saradnja

Regionalne smjernice su prihvaćene kao uputstvo za Bosnu i Hercegovinu u vezi sa krivičnim gonjenjem rasističkih i ksenofobičkih djela i kao predmet sudske saradnje. Uočeno je da svaki pokušaj da se sastavi konačna lista oblika ponašanja/djela može rezultirati u nehotičnom propustu određenih prekršaja i da tada ovakvi oblici ponašanja/postupaka se ne bi mogli krivično goniti na temelju rasizma i/ili ksenofobije.

Dok BiH Krivični zakon pominje «rasnu mržnju» u kontekstu «Zločina protiv čovječnosti», treba također uzeti u obzir i Zajedničku akciju 96/443/JHA koja se odnosi na postupke za borbu protiv rasizma i ksenofobije koji obavezuju Države Članice da osiguraju djelotvornu sudsku saradnju u vezi sa djelima zasnovanim na slijedećim oblicima ponašanja:

- (a) Javno posticanje diskriminacije, nasilja i rasne mržnje u odnosu na grupu osoba ili člana takve grupe definirano u odnosu na boju, rasu, religiju ili nacionalno ili etničko porijeklo;
- (b) Javni oprost iz rasističkih i ksenofobičnih razloga, za zločine protiv humanosti i kršenje ljudskih prava;
- (c) Javno poricanje krivičnih djela definiranih Članom 6 Povelje o međunarodnom vojnom tribunalu koja je priložena u uz Londonski sporazum od 8. aprila 1945. godine u smislu da uključuje ponašanje koje je nipodaštavajuće, ili ponižavajuće, za grupu osoba definiranih u odnosu na boju, rasu, religiju ili nacionalno ili etničko porijeklo;
- (d) Javna distribucija traktata, slika ili drugog materijala sa rasističkim i ksenofobičkim sadržajem;
- (e) Učešće u aktivnostima grupa, organizacija ili asocijacija, koje uključuju diskriminaciju, nasilje, ili rasnu, etničku ili vjersku mržnju.

Predloženi vremenski okvir – rok	6 mjeseci ☐	1 godina ☐	+2 godine ☒
Nosioci-zadužene institucije	MS, SS Agencija za istrage i zaštitu (u daljem tekstu; SIPA) i Ministarstvo pravde.		

4. Podizanje svijesti javnosti i promoviranje jednakosti

Regionalne smjernice su usvojene kao vodilja za Bosnu i Hercegovinu po pitanjima podizanja svijesti javnosti i promoviranja jednakosti. Općenito, postoji nedostatak svijesti javnog mijenja o odredbama i općim pitanjima vezanim za načela

nediskriminacije. Potrebna su dodatna sredstva kako bi se poboljšala svijest javnosti o načelima nediskriminacije, te se proaktivnije promovirala jednakost.

Predloženi vremenski okvir - rok	6 mjeseci ☐	1 godina ☐	+ 2 godine ☒
Nosioci-zadužene institucije	Ministrastvo za ljudskih prava i izbjeglice (u daljem tekstu MLJPI), MS i SS.		

Kako bi se poboljšala kultura o ljudskim pravima u Bosni i Hercegovini treba obezbijediti dodatnu obuku i informacije za relevantne službenike. Bosna i Hercegovina također treba da razvije kapacitete drugih aktera, kao što su lokalni organi vlasti, nezavisna tijela, društveni partneri, NVO, itd.

Predloženi vremenski okvir - rok	6 mjeseci ☐	1 godina ☐	+ 2 godine ☒
Nosioci-zadužene institucije	MS, MLJPI, MIP i SS.		

Sve zemlje u regionu treba da rade na usvajanju Državnog akcionog plana ili programa za promoviranje jednakosti. Bosna i Hercegovina treba da procjeni potencijale nacionalnih i regionalnih programa u odnosu na borbu protiv diskriminacije i promoviranja jednakosti.

Predloženi vremenski okvir - rok	6 mjeseci ☐	1 godina ☐	+ 2 godine ☒
Nosioci-zadužene institucije	MLJPI, MS, SS i MIP.		

5. Integracija

5.1 Programi integracije

Regionalne smjernice su prihvaćene kao vodilje za Bosnu i Hercegovinu po pitanju programa integracije. Proces integracije treba započeti u trenutku kada je osobi omogućen prijem u dotičnu državu na duži period vremena. Kao prvo, ovo treba učiniti tako što će se pružiti stranim državljanima informacija o njihovim pravima i obavezama u Bosni i Hercegovini. Idealno, treba obezbijediti programe orijentacije, uključujući jezičke tečajeve i obrazovanje o civilnom društvu. Međutim, treba napomenuti da većina migranata u Bosni i Hercegovini dolaze iz iste regije i nisu im potrebni kursevi jezika.

Predloženi vremenski okvir - rok	6 mjeseci ☐	1 godina ☐	+ 2 godine ☒
Nosioci-zadužene institucije	Ministarstvo civilnih poslova (u daljem tekstu MCP), nadležna entitetska ministarstva i odjeljenje Vlade Brčko Distrikta.		

Pored toga, odredbe navedene u Konvenciji UN-a o pravima radnika migranata i članova njihovih porodica treba uzeti u potpunosti u obzir. Ova Konvencija, koju je Bosna i Hercegovina potpisala 13 decembra 1996. godine sadrži odredbe koje se, na primjer, odnose na savjetovanje radnika migranata.

Uspostavljanje programa integracije zahtjevat će dodatno finansiranje.

5.2 Političko učešće

Regionalne smjernice su prihvaćene kao polazište u Bosni i Hercegovini u pitanjima političkog učešća. Tako, Bosna i Hercegovina treba da razmotri davanje glasačkog prava stranim državljanima koji imaju stalne boravišne dozvole i imaju iskrenu namjeru da ostanu u Bosni i Hercegovini.

Predloženi vremenski okvir- rok	6 mjeseci ☐	1 godina ☐	+ 2 godine ☒
Nosioci-zadužene institucije	MCP, MLJPI, nadležna ministarstva entiteta i nadležno odjeljenje Vlade Brčko Distrikta.		

5.3 Pristup državljanstvu

Regionalne smjernice su prihvaćene kao polazište u Bosni i Hercegovini u pitanjima pristupa državljanstvu. Bosna i Hercegovina već dozvoljava stranim državljanima koji zakonski borave u Bosni i Hercegovini određeni period vremena da zatraže državljanstvo. Strani državljani iz Srbije i Crne Gore posebno imaju koristi od povoljnih propisa koji su rezultat bilateralnog sporazuma. Predviđaju se slične odredbe za sporazume sa susjednim zemljama, uključujući i Hrvatsku i Makedoniju.

Predloženi vremenski okvir- rok	6 mjes. ☐	1 god. ☒	+2 god. ☐
Nosioci-zadužene institucije	MCP, MS i SS		

III PROTJERIVANJE, DOBROVOLJNI POVRATAK & READMISIJA

A Protjerivanje

1. Odluka o protjerivanju/nalog za udaljavanje

U skladu sa Regionalnim smjernicama, svaki nalog za protjerivanje/udaljavanje iz Bosne i Hercegovine treba da bude:

- Izdat u skladu sa državnim zakonom
- Upućen u pismenoj formi dotičnom pojedincu
- Sadrži informacije o raspoloživim pravnim lijekovima

U Bosni i Hercegovini se sprovođenje odluka prve instance o protjerivanju može izvršiti u roku do 15 dana. Prema zakonu, odluke druge instance, koje izdaje Ministarstvo sigurnosti, su konačne i obavezujuće. Dok opći zakon o upravi dozvoljava žalbu protiv svih konačnih odluka uprave (uključujući i odluku o protjerivanju osobe), Zakon o kretanju i boravku stranaca i azilu i odluke o protjerivanju ne spominju posebno ovu mogućnost.

Predloženi vremenski okvir- rok	6 mjes. ☒	1 god. ☐	+2 god. ☐
Nosioci-zadužene institucije	MS i SS.		

Međutim, nedostatak jasne pravne osnove za ovakve žalbe doveo je do toga da Sud Bosne i Hercegovine uglavnom ne procesuirá žalbe (tj. tužbe) koje ulažu strani državljani protiv odluka druge instance vezanih za protjerivanje. Ovu situaciju treba ponovo preispitati i odluke o protjerivanju koje izdaju bh. vlasti treba da sadrže informacije o raspoloživim pravnim lijekovima. Posebno postojeća pravna praznina u Zakonu o kretanju i boravku stranaca i azilu treba rješavati u revidiranoj verziji Zakona.

Predloženi vremenski okvir- rok	6 mjes. ☐	1 god. ☒	+2 god. ☐
Nosioci-zadužene institucije	MS, Ministarstvo pravde i Sud BiH.		

2. Regionalna saradnja

2.1 Tranzit u svrhu protjerivanja

Premda ne postoje pravne odredbe o tranzitu u svrhu protjerivanja, Bosna i Hercegovina i druge zemlje u regionu uvijek pomažu u ovoj vrsti tranzita kada je to potrebno. Procedure tranzita se trenutno obavljaju na osnovu sporazuma o readmisiji i

na osnovu bilateralnih sporazuma o saradnji policije. U praksi, međutim, nije bilo mnogo slučajeva tranzita u svrhu protjerivanja.

Možda će biti potrebno da Bosna i Hercegovina razmotri nerješeno pitanje tranzitnih operacija u koje su uključene zemlje sa kojima nisu zaključeni sporazumi o readmisiji.

Predloženi vremenski okvir- rok	6 mjes. ☐	1 god. ☒	+2 god. ☐
Nosioci-zadužene institucije	DGS, MS, SS i MIP.		

2.2 Zajedničko udaljavanje vazdušnim putem

Trenutno, Bosna i Hercegovina nema kapacitete da organizira zajedničko udaljavanje vazdušnim putem osoba koje su dobile nalog za protjerivanje. Bez obzira na to, učesnici su uzeli u obzir odluku Vijeća 2004/573/EC od 29. aprila 2004. godine o organizaciji zajedničkih letova za udaljavanje državljanja trećih zemalja sa teritorija dvije ili više Država Članica koji su pojedinačno dobili naloge za udaljavanje⁴, a posebno Zajedničke smjernice o sigurnosnim odredbama za zajedničko udaljavanje vazdušnim putem.

Dok je ideja o zajedničkom udaljavanju vazdušnim putem prihvatljiva u načelu, nije izvodljiva u ovom trenutku zbog finansijskih ograničenja. Ovo pitanje zahtijeva daljnje konsultacije i saradnju između zemalja u regionu u narednim godinama.

Predloženi vremenski okvir- rok	6 mjes. ☐	1 god. ☐	+2 god. ☒
Nosioci-zadužene institucije	MS, MIP i SS.		

2.3 Nadoknada

U Bosni i Hercegovini ne postoji pravni okvir kojim se reguliše pitanje nadoknade u pružanju pomoći kod slučajeva tranzita. Međutim, općenito, zemlja koja vrši deportaciju treba da snosi troškove za udaljavanje i za tranzitne operacije. Praktično, to znači ako je Bosna i Hercegovina zemlja koja zahtijeva udaljenje, ona treba da snosi sve troškove koji nastaju udaljavanjem stranog lica sa teritorije države tranzita.

Pitanje određivanja koja strana je odgovorna za snošenje troškova treba uvijek da bude razmatrano u okviru sporazuma o readmisiji i saradnji u dijelu koji se odnosi na tranzit.

Predloženi vremenski okvir- rok	6 mjes. ☐	1 god. ☐	+2 god. ☒
Nosioci-zadužene institucije	MS, SS, DGS i MIP.		

⁴ OJ L261/28, 6.8.2004

3. Dostavljanje neophodnih dokumenata

Nedostatak dokumentacije predstavlja ključnu prepreku za povratak, jer često onemogućava da se utvrdi identitet i državljanstvo stranog državljanina koji treba da bude nasilno udaljen. Štaviše, izdavanje zamjenskih putnih dokumenata od strane Bosne i Hercegovine je korisno ukoliko je sasvim izvjesno da će taj dokument biti priznat od strane tranzitne zemlje i zemlje prijema i tako omogućiti dotičnoj osobi da bude primljena u zemlju.

Kako bi se prevazišle poteškoće zbog nedostatka dokumentacije, nužno je intenzivirati saradnju između stranih ambasada i konzulata u Bosni i Hercegovini.

Predloženi vremenski okvir-rok	6 mjes. ☐	1 god. ☒	+2 god. ☐
Nosioci-zadužene institucije	MS, MIP, DGS i SS		

Sadašnje odredbe o izdavanju privremenih putnih dokumenata (laissez-passers) treba dopuniti kako bi se omogućilo izdavanje takvog dokumenta u svrhu protjerivanja, čak i u slučajevima kada postoji ambasada ili konzulat u Bosni i Hercegovini.

Predloženi vremenski okvir-rok	6 mjes. ☐	1 god. ☒	+2 god. ☐
Nosioci-zadužene institucije	MS, MIP i SS.		

Bosna i Hercegovina bi trebala uključiti odredbe koje će omogućiti besplatno izdavanje privremenih dokumenata stranim državljanima koji inače ne bi imali sredstva da pribave iste.

Predloženi vremenski okvir-rok	6 mjes. ☐	1 god. ☐	+2 god. ☒
Nosioci-zadužene institucije	MS, SS, DGS i MIP.		

4. Minimalni standardi stavljanja pod nadzor prije udaljavanja

Uslovi stavljanja stranca pod nadzor prije udaljavanja moraju biti u skladu sa državnim i međunarodnim standardima o ljudskim pravima. Posebno strani državljani koji čekaju da budu udaljeni iz zemlje ne smiju biti zadržani neodređeni vremenski period, pošto bi to bilo u suprotnosti sa standardima o osnovnim ljudskim pravima sadržanim u Evropskoj konvenciji o ljudskim pravima.

Specifična pitanja, kao što je dužina i uslovi nadzora (uključujući pravo na očuvanje porodične cijeline u pritvoru, specifično postupanje sa maloljetnicima, poštivanje prava o jednakosti spolova, itd.) su već regulirani u državnom zakonodavstvu BiH. Štaviše, strani državljani koji su pod nadzorom u BiH prije udaljavanja, mogu podnijeti žalbu protiv takve odluke o pritvoru.

BiH zakonodavstvo ne dopušta strancu isticanje žalbu na produženje trajanja nadzora. Pošto to nije u skladu sa EU Acquisom, potrebno je korigovati relevantnu odredbu u BiH zakonodavstvu tako da bude u skladu sa Članom 5 Prava na slobodu i sigurnost i Članom 13 Prava na djelotvoran pravni lijek koji proizilazi iz Evropske konvencije o ljudskim pravima.

Predloženi vremenski okvir- rok	6 mjes. ☐	1 god. ☐	+2 god. ☒
Nosioci-zadužene institucije	SS i MS		

Zakon o kretanju i boravku stranaca i azilu i odluke o stavljanju pod nadzor treba da precizno navode mogućnost podnošenja tužbe (pokretanje upravnog spora) u sudovima protiv konačnih odluka uprave. Činjenica da je sud odbio većinu do sada uložениh žalbi je također potrebno razmotriti.

Predloženi vremenski okvir- rok	6 mjes. ☐	1 god. ☒	+2 god. ☐
Nosioci-zadužene institucije	MS, MP i Sud BiH.		

5. **Proporcionalnost i načela ljudskih prava vezana za procedure udaljavanja**

Procedure udaljavanja moraju biti u skladu sa međunarodnim standardima o ljudskim pravima. To znači, *inter alia*, da treba izvršiti medicinske preglede prije prisilnog udaljavanja i da udaljavanje vazdušnim putem ne treba da se odvija bez saradnje osobe u pitanju.

Dalje je dogovoreno da lica koja su pratnji onih koji se udaljavaju iz zemlje treba da budu posebno obučeni za ovu svrhu i da korištenje opreme za obuzdavanje treba biti svedeno na minimum za slučaj nužde uz poštovanje načela proporcionalnosti.

Potrebno je da Bosna i Hercegovina odluči da li će pratiocе za slučajeve prisilnog udaljavanja zapošljavati Služba za poslove sa strancima ili će to raditi uposlєno osoblje sigurnosnih agencija. Također, potrebno je regulisati uslove zapošljavanja takvih pratilaca i njihov etički kodeks.

Predloženi vremenski okvir- rok	6 mjes. ☐	1 god. ☐	+2 god. ☒
Nosioci-zadužene institucije	MS i SS.		

6. Povratak maloljetnika bez pratnje

Potrebno je posvetiti posebnu pažnju udaljavanju i stavljanja pod nadzor maloljetnika. Ovi detalji su regulisani u Instrukciji o postupku udaljenja, nadzoru i nosiocima troškova vraćanja stranaca uz poštivanje osnovnih načela sadržanih u Konvenciji UN-a o Pravima djeteta.

Trenutno, propisi Bosne i Hercegovine ne sadrže odredbe o uslovima prijema u zemlju gdje se maloljetnik šalje. Radi usklađivanja sa EU *acquisom*, BiH mora osigurati da će neka osoba(e) (kao što su roditelji ili druge odrasle osobe koje vode računa o djetetu, ili vladine ili nevladine organizacije) voditi odgovarajuću brigu o dotičnom maloljetniku nakon njegovog/njenog povratka. Potrebno je uključiti odredbe koje odražavaju ovo načelo u bh. zakonodavstvo.

Predloženi vremenski okvir- rok	6 mjes. ☐	1 god. ☒	+2 god. ☐
Nosioci-zadužene institucije	MS, SS i DGS.		

Također, Bosna i Hercegovina treba da ima u vidu da postoji određen stepen zloupotrebe posebnih zaštitnih mjera namjenjenih maloljetnicima od strane osoba koje su napunile 18 godina.

7. Nadzor nad prisilnim povracima/razmjena statističkih informacija

Poput drugih zemalja u regionu, BiH ima uspostavljen sistem prikupljanja podataka vezanih za udaljavanje stranih državljanina sa njene teritorije. Međutim, potrebno je povećati nivo razmjene informacija na držanom nivou, posebno sa diplomatskim misijama i konzularnim predstavništvima, kako bi se spriječila protuzakonita migracija (na primjer, obavještanjem bh. ambasada/konzulata u zemlji u koju je strani državljanin udaljen). Na tehničkom nivou to se već dešava, pošto su baze podataka **MS** i **MIP**-a povezane i moguće je razmjeniti podatke o nalogima za protjerivanje. Kada se radi o regionalnoj i međunarodnoj saradnji, jedan formalizovan način razmjene informacija bi trebao pomoći BiH u planiranju buduće imigracione politike.

Predloženi vremenski okvir- rok	6 mjes. ☐	1 god. ☐	+2 god. ☒
Nosioci-zadužene institucije	MS, MIP, SS i DGS.		

Pored toga, potrebno je postojeća najbolja praktična iskustva razmijeniti između zemalja u regionu kako bi se garantovalo usklađivanje i statistička kompatibilnost⁵.

⁵ Akcioni program povratka Evropske unije sadrži neobavezujuće odredbe u ovoj oblasti: Dokument Vijeća 14673/02, 28.11.2002.

Predloženi vremenski okvir- rok	6 mjes. ☐	1 god. ☐	+2 god. ☒
Nosioci-zadužene institucije	MS, MIP, SS i DGS		

8. Zajednička obuka

Trenutno se uspostavlja nova imigraciona služba⁶ koja će imati mnogo šire ovlasti i biti značajno unaprijeđena zahvaljujući ekstenzivnoj obuci unutar same organizacije i izvan nje. BiH također uviđa potrebu da vrši zajedničke tečajeve obuke o migraciji sa predstavnicima drugih zemalja u regionu.

Predloženi vremenski okvir- rok	6 mjes. ☐	1 god. ☐	+2 god. ☐
Nosioci-zadužene institucije			

B Dobrovoljni povratak

1. Definicija dobrovoljnog povratka

BiH je saglasna sa definicijom dobrovoljnog povratka koja je usaglašena na regionalnom seminaru u Zagrebu: «Dobrovoljni povratak se odnosi na povratak uz asistenciju ili nezavisni povratak u zemlju porijekla ili tranzit u treću zemlju zasnovan na slobodnoj odluci povratnika, čak i kada je alternativa ovakvoj odluci prisilni povratak». Ovu definiciju treba uključiti u bh. zakonodavstvo iz slijedećih razloga:

- (1) Dobrovoljni povratak je uvijek jeftiniji za državu i mnogo humaniji za povratnika nego prisilni povratak
- (2) Dobrovoljni povratak ne bi trebao biti podložan vremenskom ograničenju,
- (3) Jasna definicija omogućava stranim državljanima da bolje razumiju opcije koje predviđaju zakoni Bosne i Hercegovine.

U vezi sa drugom tačkom, utvrđeno je da vremenski period od 15 dana predviđen sadašnjim zakonom, u kojem strani državljanin kojem je izdat nalog o protjerivanju može dobrovoljno napustiti teritoriju BiH, možda prekratak jer ne ostavlja dovoljno vremena stranim državljanima koji žele da napuste zemlju (dobrovoljno) da prikupe svu potrebnu dokumentaciju i/ili finansijska sredstva.

⁶ Imigraciona služba predstavlja jednu agenciju za sprovođenje zakona koja će se isključivo baviti stranim državljanima.

Predloženi vremenski okvir- rok	6 mjes. ☐	1 god. ☒	+2 god. ☐
Nosioci-zadužene institucije	MS, SS I DGS.		

2. Saradnja

BiH treba da se uskladi sa zahtjevima izvještavanja koje navodi Odluka Vijeća 97/340/JHA od 26. maja 1997. godine, o razmjeni informacija vezanih za pomoć pri dobrovoljnoj repatrijaciji državljana trećih zemalja⁷.

Učesnici su se složili da je potrebno uspostaviti regionalni mehanizam za razmjenu informacija o dobrovoljnom povratku. Složili su se da takav mehanizam, na primjer, može biti baziran u Centru za regionalnu inicijativu za migraciju, azil i izbjeglice (MARRI) u Skoplju.

Štaviše, BiH treba da imenuje predstavnika za MARRI Centar što je prije moguće. Ova osoba, *inter alia*, će biti zadužena da pruža i razmjenjuje informacije o dobrovoljnom povratku.

Predloženi vremenski okvir- rok	6 mjes. ☒	1 god. ☐	+2 god. ☐
Nosioci-zadužene institucije	MIP, MS i SS.		

3. Dobrovoljni povratak u praksi

3.1 Prednost dobrovoljnog povratka

Bh. zakonodavstvo već daje prednost dobrovoljnom povratku u odnosu na prisilni povratak. Pored toga, trebalo bi usvojiti odredbe koje bi definisale koje kategorije pojedinaca imaju pravo na dobrovoljni povratak (uz pomoć) u skladu sa prijedlozima koji su dati na Regionalnom seminaru u Zagrebu:

- Iregularni migranti koje su otkrili organi vlasti na teritoriji zemlje
- Maloljetnici bez pratnje
- Osobe sa invaliditetom i porodice sa malom djecom
- Žrtve trgovine ljudima koje žele da se vrate u zemlju porijekla
- Tražioci azila kojui su odbijeni i tražioci azila koji su povukli svoj zahtjev za azilom a koji nemaju sredstava za izdržavanje
- Migranti bez sredstava (regularni)

⁷ Ovo je trenutno zahtjev samo za Države Članice EU-a.

Predloženi vremenski okvir- rok	6 mjes. ☐	1 god. ☒	+2 god. ☐
Nosioci-zadužene institucije	MS i SS.		

Pored toga, treba uzeti u obzir izuzimanje određene kategorije stranih državljana iz opcije dobrovoljnog povratka, kao što su teški prekršioc i prijestupnici.

Predloženi vremenski okvir- rok	6 mjes. ☐	1 god. ☒	+2 god. ☐
Nosioci-zadužene institucije	MS i SS.		

3.2 Saradnja i razmjena informacija o dobrovoljnom povratku

Potrebno je da Savjet Ministara i Hercegovine zaključi Memorandum o razumijevanju sa međunarodnom organizacijom, kao što je IOM, radi obezbjeđivanja zakonodavnog okvira kojim će biti moguće regulirati implementaciju svih programa Dobrovoljnog povratka uz pomoć u BiH (AVR). Međutim, za ove programe potrebno je dodatno finansiranje ukoliko se želi njihova efikasna implementacija.

Predloženi vremenski okvir- rok	6 mjes. ☒	1 god. ☐	+2 god. ☐
Nosioci-zadužene institucije	MS, SS		

Štaviše, preporučuje se organizacijama koje vrše implementaciju i relevantnim organima vlasti da obavijeste strana predstavništva u zemlji o postojanju i prednostima AVR programa.

Predloženi vremenski okvir- rok	6 mjes. ☒	1 god. ☐	+2 god. ☐
Nosioci-zadužene institucije	MIP i MS.		

Djelotvorno sprovođenje AVR programa zahtijeva saradnju između različitih aktera: ministarstava, agencija za sprovođenje zakona, međunarodnih agencija, nevladinih organizacija i zemalja tranzita i prijema.

3.3 Savjetovanje i distribucija informacija o programima dobrovoljnog povratka

Odgovorni organi vlasti treba da obavijeste potencijalne korisnike o postojanju državnih AVR programa što je prije moguće. To se može učiniti putem savjetovanja u okviru centara za nadzor i centara za prihvatanje stranaca, a može se također pružiti informacija putem nevladinih organizacija i partnerskih organizacija (putem informacionih kampanja, na primjer).

Trenutno, standardna praksa DGS-a, a povremeno i Ureda tužioca, je da obaviještava iregularne migrante o postojanju AVR programa u BiH. Budući Memorandum o razumijevanju (MoUs) o AVR-u (na primjer, sa IOM-om) treba jasno da definiira koje strane će biti odgovorne za pružanje informacija i savjetovanje o AVR programima.

Predloženi vremenski okvir- rok	6 mjes. ☒	1 god. ☐	+2 god. ☐
Nosioci-zadužene institucije	MS, MIP, DGS i SS.		

3.4 Inicijative za dobrovoljni povratak (uz pomoć)

Sadašnji AVR program u Bosni i Hercegovini nudi samo minimalan nivo podrške: smještaj, pomoć u pribavljanju važećih putnih dokumenata i transport. Nikakve druge finansijske i materijalne stimulacije nisu na raspolaganju dobrovoljnim povratnicima zbog ekonomske situacije u BiH.

Dogovoreno je da bi bilo najbolje ako bi AVR programi zemalja u regionu bili isti ili na sličnom nivou kako bi se izbjegao «shopping» za najpovodnije beneficije AVR-a.

3.5 Održivost asistiranog dobrovoljnog povratka

U skladu sa Regionalnim smjernicama usvojenim na seminaru u Zagrebu, BiH će možda s vremenom biti u mogućnosti da pruži veću podršku dobrovoljnim povratnicima. Sve AVR programe, koji mogu ponuditi više od minimalne podrške povratnicima, treba pažljivo pratiti kako bi se osigurala održivost takvih povratka.

Predloženi vremenski okvir- rok	6 mjes. ☐	1 god. ☐	+2 god. ☒
Nosioci-zadužene institucije	MS, SS i DGS.		

3.6 Pravne posljedice dobrovoljnog ili prisilnog povratka u odnosu na zahtjev za kasnijim ponovnim ulaskom

Sadašnji bh. propisi izriču zabranu ulaska od 1-10 godina svim osobama koje su primile nalog o protjerivanju, bez obzira da li su takve osobe udaljene prisilno ili su napustile zemlju dobrovoljno. Preporučuje se da se ova zabrana ukine u određenim okolnostima, na primjer, u slučajevima dobrovoljnog odlaska. Osobe koje tvrde da su izabrale ovu opciju treba da dostave dokaz o svom dobrovoljnom povratku, kao što je dokument/ putna karta kojom se potvrđuje da su stigli u zemlju odredišta.

Predloženi vremenski okvir- rok	6 mjes. ☐	1 god. ☐	+2 god. ☒
Nosioci-zadužene institucije	MS i SS.		

3.7 Razmjena informacija

Kompjuterizovani Migracioni informacijski sistem (MIS), koji se upravo uspostavlja u Bosni i Hercegovini, treba da bude kompatibilan sa sličnim sistemima u drugim zemljama u regionu, kao i sa Schengenom. To će omogućiti brzu i jednostavnu razmjenu informacija o protjerivanju i dobrovoljnim povratcima, kao i druge informacije vezane za migraciju.

Predloženi vremenski okvir- rok	6 mjes. ☐	1 god. ☒	+2 god. ☐
Nosioci-zadužene institucije	MS, MCP – Direkcija CIPS,SS, DGS i MIP.		

C Sporazumi o readmisiji

1. Pripremna faza sporazuma o readmisiji

1.1 Početna faza

U skladu sa Regionalnim smjernicama usvojenim na seminaru u Zagrebu, BiH uviđa potrebu za održavanjem redovnih međuministarskih sastanaka (na državnom nivou), kako bi se razmotrilo iniciranje sklapanja sporazuma o readmisiji te odredile zemlje prioriteta.

Predloženi vremenski okvir- rok	6 mjes. ☐	1 god. ☐	+2 god. ☒
Nosioci-zadužene institucije	MS, SS, DGS i MIP.		

Ovim bi se garantovalo da će se informacije o migracijama i statistike relevantnih odjeljenja također uzimati u obzir. Zakon o zaključivanju međunarodnih sporazuma definiše cjelokupnu proceduru.

1.2 Faza pregovora

BiH mora težiti da smanji vrijeme koje je potrebno za zaključivanje sporazuma o readmisiji jer trenutno takvi pregovori mogu trajati između nekoliko mjeseci do 2 godine.

Predloženi vremenski okvir- rok	6 mjes. ☐	1 god. ☐	+2 god. ☒
Nosioci-zadužene institucije	MS, SS, DGS i MIP.		

U interesu efikasnog postupanja, BiH je uspostavila stalni pregovarački tim kojeg sačinjavaju tri stalna člana iz Ministarstva sigurnosti ovlaštena da vode pregovore od samog početka do kraja.

1.3 Sadržaj

Svi sporazumi o readmisiji treba da slijede uzorak (specimen) EU-a i da sadrže standardne klauzule o readmisiji kako navodi Preporuka Vijeća od 1994. godine⁸ i Odluka Vijeća od 1999. godine⁹:

- Readmisija sopstvenih državljana
- Readmisija državljana trećih zemalja/lica bez državljanstva
- Tranzit
- Vremensko ograničenje za odgovor nakon zahtjeva ugovorne strane
- Zaštita podataka
- Troškovi
- Uzajamna pomoć (Komitet eksperata)
- Međunarodne obaveze i zaštita ljudskih prava
- Reciprocitet

Sprovedba odredaba treba da bude regulirana protokolima koji su u dodatku odgovarajućeg sporazuma u skladu sa Preporukom Vijeća od 1995. godine¹⁰. Iz praktičnih razloga važno je jasno formulirati odredbe vezane za obaveze graničnih prelaza i drugih nadležnih organa vlasti te uključiti jasne odredbe o procedurama vezanim za razmjenu informacija.

Predloženi vremenski okvir- rok	6 mjes. ☐	1 god. ☒	+2 god. ☐
Nosioci-zadužene institucije	MS, DGS i SS.		

Štaviše, BiH treba da izvrši pregled «stariih» sporazuma i dopuni one kojima nedostaju neke od ovih standardnih klauzula.

Predloženi vremenski okvir- rok	6 mjes. ☐	1 god. ☐	+2 god. ☒
Nosioci-zadužene institucije	MS, DGS i SS.		

1.4 Sprovedenje/ ratifikacija

Potrebno je procedure ratifikacije u što većoj mjeri olakšati, ali istovremeno zadržati se u granicama državnog zakonodavstva.

⁸ Preporuka Vijeća od 30. novembra 1994. godine odnosi se na uzorak bilateralnog sporazuma o readmisiji između Države članice i treće zemlje (OJ C274/20, 19.09.1996).

⁹ Vijeće se složilo da usvoji standardne klauzule o readmisiji koje se odnose na repatrijaciju osoba koje protivpravno borave u Državi članici i koje se koriste u Zajednici i mješanim sporazumima. Ove klauzule, definisane 1995. godine, treba da stupe na snagu u skladu sa Amsterdamskim sporazumom prema kojem u okviru pitanja readmisije treba postojati nadležnost zajednice.

¹⁰ Preporuka Vijeća od 24 jula 1995. godine o smjernicama koje treba slijediti u izradi protokola o sprovođenju sporazuma o readmisiji, OJ C274/25, 19.9.1996

Međunarodni sporazumi (uključujući sporazume o readmisiji) u BiH mogu se djelomično provoditi, na osnovu odluke Predsjedništva BiH, čak i prije potpune ratifikacije. Ovu mogućnost treba koristiti što je više moguće kako bi se omogućilo praktično sprovođenje nekih od dijelova sporazuma o readmisiji, na primjer, u odnosu na pitanja tranzita.

Predloženi vremenski okvir- rok	6 mjes. ☐	1 god. ☒	+2 god. ☐
Nosioci-zadužene institucije	DGS, MS i SS.		

2. Aspekti koji se odnose na sprovođenje sporazuma o readmisiji

Utvrđeno je da slijedeće četiri ključne oblasti (poglavlja 2.1-2.4) zaslužuju posebnu pažnju.

2.1 Sredstva identifikacije državljanstva, boravka/tranzita

Utvrđeno je da je teško utvrditi državljanstvo i identitet iregularnih migranata u BiH, kao i odrediti njihovo prethodno mjesto ili mjesta boravka i tranzita. Zbog ovih poteškoća teško je primjenjivati sporazume o readmisiji, ne samo u BiH, nego i u drugim zemljama regiona.

Obzirom na važnost utvrđivanja ovih činjenica, BiH treba da prihvati sredstva i dokazivanja i indikativne dokaze navedene u Odluci Izvršnog komiteta od 1997. godine između Država Schengena¹¹. U skladu sa ovom odlukom, slijedeći dokumenti se smatraju prihvatljivim dokazom za boravak ili tranzit:

- Ulazni štambilj priložen na putnom dokumentu osobe u pitanju od strane države koja je zamoljena strana
- Izlazni štambilj susjedne države u odnosu na državu zamoljenu stranu, uzimajući u obzir putnu rutu i datum prelaska granice
- Ulazni štambilj utisnut uz lažan ili falsifikovan putni dokument od strane države koja je zamoljena strana
- Putničku kartu izdatu na ime kojim se zvanično ustanovljava ulazak
- Otisci prstiju
- Važeća dozvola boravka
- Važeća viza
- Karta o dolasku koja pokazuje datum ulaska na teritoriju zemlje koja je zamoljena strana

Ako se mogu predočiti bilo koji od ovih gore navedenih dokaznih elemenata nije potrebna daljnja istraga. Međutim, dokazi moraju biti prihvatljivi, posebno ako se pokaže da su dokumenti falsifikovani ili krivotvoreni.

Pored toga, slijedeći indikativni dokazi treba da budu priloženi kao osnova za validnu pretpostavku o boravku ili tranzitu:

¹¹ Odluka Izvršnog komiteta od 15. decembra 1997. godine o vodećim smjernicama za sredstva dokazivanja i indikativne dokaze u okviru sporazuma o readmisiji između Država Schengena (SCH/Com-ex (97)39 rev.).

- Izjave zvaničnika
- Izjave trećih strana
- Izjave osobe koja se nalazi u transferu
- Istekla boravišna dozvola koju je izdala država koja podnosi zahtjev
- Istekla viza koju je izdala država podnosilac
- Dokumenti izdati na ime na teritoriji države podnositelja
- Putne karte
- Hotelski računi
- Karte koje se odnose na pristup javnim ili privatnim službama
- Karte sa zakazanom posjetom ljekaru, stomatologu, i slično.
- Podaci koji pokazuju da je osoba koja se nalazi u transferu koristila usluge nekog posrednika ili putne agencije.

Dok je tačno da kategorija indikativnih dokaza može predstavljati poteškoću u fazi implementacije u BiH, ove prepreke se mogu umanjiti uspostavljanjem boljeg odnosa saradnje između zemalja u regionu.

Predloženi vremenski okvir- rok	6 mjes. ☐	1 god. ☒	+2 god. ☐
Nosioci-zadužene institucije	MS, SS i DGS.		

2.2 Pojednostavljene i redovne procedure

BiH zakonodavstvo već pravi razliku između redovnih i pojednostavljenih procedura readmisije.

Bez obzira na to, «jednostavna» i «redovna» procedura, kao i «granična oblast» su termini koje treba definirati i regulirati i u protokolu svakog sporazuma o readmisiji kojeg zaključuje BiH. Postojeće sporazume o readmisiji treba revidirati i provjeriti da li su obje vrste procedura sadržane u protokolima koji se nalaze u dodatku ovih sporazuma.

Predloženi vremenski okvir- rok	6 mjes. ☐	1 god. ☒	+2 god. ☐
Nosioci-zadužene institucije	DGS, MS i SS.		

2.3 Ustanova u koju se stavljaju lica pod nadzor

Trenutno, u BiH ne postoji centar za nadzor za iregularne migrante. Pošto je utvrđeno da je ovo jedna od najnužnijih potreba i prioriteta u BiH, vlada čini napore da obezbjedi objekat sa kapacitetom za 30 osoba. Ovo bi učinilo sporazume o readmisiji mnogo djelotvornijim i smanjilo broj slučajeva ponovljenih readmisija.

Predloženi vremenski okvir- rok	6 mjes. ☐	1 god. ☒	+2 god. ☐
Nosioci-zadužene institucije	MS i SS.		

Za više informacija o potrebi uvažavanja međunarodnih standarda kada se radi o pritvoru stranih državljana u BiH, vidjeti Dio III, Poglavlje A.4.

2.4 Pomoć pri reintegraciji

Potrebno je pružiti pomoć pri reintegraciji BiH državljana u cilju izbjegavanja daljnje kružne protuzakonite migracije.

Predloženi vremenski okvir- rok	6 mjes. ☐	1 god. ☐	+2 god. ☒
Nosioci-zadužene institucije	MS, SS, DGS i MIP.		

3. Regionalna saradnja

Potrebno je poboljšati regionalnu saradnju, posebno u oblasti borbe protiv protuzakonite migracije. Svi sporazumi o readmisiji se zasnivaju na zajedničkom razumijevanju da je protuzakonitaita migracija regionalni problem i da bez intenzivne saradnje ovi sporazumi nose rizik preopterećenosti ili potpunog promašaja.

CARDS regionalni seminari i druge vrste sastanaka se ocjenjuju kao dobro polazište za uspostavljanje inicijalnih kontakata, unapređenje napora u cilju saradnje, umrežavanje i razmjenu gledišta.

Zaključivanje sporazuma o readmisiji između BiH i drugih zemalja u regionu je vrlo važan korak. Od BiH se očekuje da pregovara/ratificira sporazume o readmisiji sa Makedonijom i Albanijom u bliskoj budućnosti.

Predloženi vremenski okvir- rok	6 mjes. ☐	1 god. ☐	+2 god. ☒
Nosioci-zadužene institucije	MS, SS i DGS.		

IV PROTUZAKONITA MIGRACIJA

1. Definicije

1.1. **Krijumčarenje ljudima**

Dana 27. marta 2002, BiH je ratifikovala Protokol UN u suzbijanju krijumčarenja migranata kopnom, morem i vazдушnim putem, kao dodatak UN Konvenciji u suzbijanju transnacionalnog organizovanog kriminala. Član 6. Protokola obavezuje svaku državu potpisnicu na usvajanje određenih zakonskih mjera u borbi protiv krijumčarenja ljudima; BiH je krijumčarenje ljudima definirala kao krivično djelo u Čl. 189) Krivičnog zakona 2003.god.(u septembru 2004 ovaj je član je dopunjen i izmjenjen.

Definicija krijumčarenja sadržana u BiH zakonima je ista kao i definicija u Čl. 3(a) Protokola UN-a sa značenjem: “posredovanje s ciljem sticanja direktne ili indirektno finansijske ili druge materijalne koristi, u nezakonitom ulasku osobe na teritoriju Države Članice u kojoj dotična osoba nije niti državljanin te zemlje, niti ima stalno boravište”. BiH zakonodavstvo je u skladu sa EU Acquisom u ovom pitanju

Podvučeni su neki potencijalni problemi u vezi sa terminologijom u gore pomenutoj definiciji. Posebno je istaknuto da je potrebno u zakonima jasno obrazložiti termin “protuzakonit ulazak” kako bi se izbjegle daljnje pravno-terminološke rasprave. Potrebno je dati jasnije definicije onih termina koji imaju isto ili slično značenje kako bi se izbjegli nesporazumi.

Predloženi vremenski okvir- rok	6 mjes. ☐	1 god. ☒	+2 god. ☐
Nosioci-zadužene institucije	MS, DGS, SIPA, SS i MIP.		

1.2. **Omogućavanje ulaska i boravka**

Definicija o “neovlaštenom ulasku, tranzitu i boravku” sadržana u Direktivi Vijeća 2002/90/EC od 28. novembra 2002 je šira od definicije koju navodi “Protokol o krijumčarenju” jer zahtijeva da neovlašteni ulazak i tranzit budu kažnjivi čak i ako nisu počinjeni zbog finansijske dobiti. BiH Krivično zakonodavstvo, s druge strane, sadrži formulaciju navodi da osobe koje “iz koristoljublja prevode ili omogućue ulazak ili boravak stanca “ čine krivično djelo.

Radi usklađivanja sa Direktivom Vijeća, BiH treba da briše formulaciju “iz koristoljublja” iz Krivičnog zakona (Čl.189).

Predloženi vremenski okvir- rok	6 mjes. ☐	1 god. ☒	+2 god. ☐
Nosioci-zadužene institucije	MS, MP, SS i DGS.		

Potrebno je napomenuti da BiH zakoni sadrže dva odvojena paragrafa koji se bave ovim pitanjem: jedan koji se odnosi na omogućavanje protuzakonitog ulaska i tranzita, i drugi o omogućavanju protuzakonitog boravka. EU Acquis zahtjeva da omogućavanje ulaska i tranzita (ne odnosi se na boravka) bude kažnjivo čak ako se ne vrši iz finasijskog koristoljublja.

Nadalje Krivični zakon BiH (Amandman na Čl. 189 Krivičnog zakona). već predviđa kazne za :

a) Svakog ko iz koristoljublja prevede ili omogući prelaz preko državne granice licu koje ne ispunjava uslove za zakonit ulazak

Takvom licu može biti izrečena kazna zatvora u trajanju od 6 mjeseci do 5 godina.

b) svakog ko iz koristoljublja omogući osobi koja nije državljanin države primateljice niti u njoj ima stalni boravak da oстане na području BIH bez ispunjavanja uslova za zakoniti boravak,

Takvom licu se može izreći novčana kazna ili kazna zatvora u trajanju od tri godine.

Dakle, u smislu definisanja i kažnjavanja omogućavanja ulaska i boravka, BIH je već u skladu sa EU Acquis-om.

1.3. Brakovi i usvajanje djece iz pogodnosti (interesa)

Slučajevi sklapanja brakova i usvajanja djece iz interesa (kao i lažne izjave o roditeljstvu) moraju se efikasno nadzirati kako bi se spriječila protuzakonita migracija. U tom smislu smjernice sa prethodnog seminara na sastanku na temu Privremenog i stalnog boravka treba držati na umu.

Potrebno je uspostaviti pravnu osnovu kako bi se verificovala namjera o sklapanju braka i kako bi se izbjegle situacije u kojima sudovi mogli odbaciti odluku imigracionih vlasti kojom se dovodi u pitanje jedan takav brak. U tom smislu važno je dati jasnu definiciju "braka iz pogodnosti" u BiH zakonodavstvu. Treba napomenuti da EU Acquis definira « brak iz pogodnosti » kao brak koji se sklapa isključivo radi omogućavanja osobi u pitanju da uđe i boravi na teritoriji Države Članice.¹²

Nadalje, nadležni organi ne bi trebali nikada ni izdati dozvolu boravka onim licima za koje vjeruju da su sklopili brak iz pogodnosti. U slučajevima kad se takav boravak već odobri, nadležni organi trebaju povući, ukinuti ili odbiti produženje takvog boravka. Sem toga, kako bi se bilo u skladu sa EU Acquis, službenici za migraciju moraju imati ovlaštenja za ustanovljavanje činjeničnog stanja (putem vodjena intervjua sa supružnicima i njihovim rođacima, provjeravanjem njihovih zajedničkih računa i poduzimanjem drugih aktivnosti) ukoliko sumnjaju da je brak sklopljen samo sa isključivim ciljem sticanja dozvole boravka.

¹² Član 16 (2) (b) Direktive o pravu porodice na spajanje porodice navodi da "Države Članice mogu odbiti zahtjev za ulazak i boravak radi spajanja porodice, ili povući ili odbiti produženje boravišne dozvole članovima porodice ukoliko se utvrdi da je brak sklopljen, partnerski odnos zasnovan ili usvajanje obavljeno isključivo radi ulaska i boravka dotične osobe na teritoriji Države Članice".

Predloženi vremenski okvir- rok	6 mjes. ☒	1 god. ☐	+2 god. ☐
Nosioci-zadužene institucije	MS i SS.		

Učesnici su naglasili da bi možda bila dobra ideja da se izdaju kratkoročne boravišne dozvole (koje bi važile 3-6 mjeseci) putem kojih bi se omogućilo organima vlasti da nadziru bračnu zajednicu i odluče da li da produže boravišnu dozvolu ili ne.

2. Kazne i sankcije

2.1 Pokušaj, učešće i organizacija

Pokušaj, učešće i organiziranje krivičnih dijela krijumčarenja migranata i omogućavanje nezakonitog ulazka, tranzita ili boravka, smatra se kažnjivim u svim slučajevima. Ovi principi su već ugrađeni u Krivični zakon BiH.

2.2. Definicija aktivnosti za koje se izriču maksimilne kazne

Uzeta je u obzir obaveza koja proizilazi iz Člana 1. (3) Okvirne Odluke od 28. novembra 2002 godine o jačanju kaznenih okvira u prevenciji omogućavanja nezakonitog ulaska, tranzita i boravka. Tako i BiH treba da poduzme neophodne mjere kojima bi se osiguralo da omogućavanje protuzakonite migracije u svrhu ostvarivanja finansijske dobiti bude kažnjivo sa maksimalnom kaznom ne manjom od osam godina kada je:

- djelo počinjeno kao aktivnost u sklopu kriminalne organizacije¹³ ili
- kada su u opasnost dovedeni životi osoba koje su predmet kriv. djela

BiH je već usvojila ove odredbe u sklopu Krivičnog zakona (Zakon o izmjenama i dopunama, Čl 5):

- a) Ako je pri vršenju krivičnog djela krijumčarenja ljudima doveden ili je mogao biti doveden u opasnost život ili sigurnost lica koja se prevode preko državne granice, ili je prema njima postupano u svrhu izrabljivanja ili na drugi nečovječan ili ponižavajući način, počinilac će se kazniti kaznom zatvora od jedne do osam godina.
- b) Ko organizuje grupu ljudi ili bilo kako rukovodi grupom ljudi s ciljem izvršavanja krivičnog djela krijumčarenja ljudima, kaznit će se kaznom zatvora od najmanje deset godina ili kaznom dugotrajnog zatvora.

BiH je u skladu sa zahtjevima EU Acquisa u pogledu strogosti kazni.

2.4. Kazne za pravna lica

BiH treba da ima u vidu Član 2. Okvirne Odluke od 28. novembra 2002 godine o jačanju pravnog okvira u prevenciji nezakonitih ulazaka, tranzita i boravka, po kojoj je svaka zemlja članica EU dužna poduzeti neophodne mjere kojima se osigurava da pravna lica, na primjer preduzeća i sl. mogu biti kažnjena u slučaju da omoguće

¹³ Zajednička akcija 98/733/JHA od 21.,dec 1998 (OJ L351/1, 29.12.1998) definiira kriminalnu organizaciju kao strukturiranu asocijaciju, uspostavljenu u određenom vremenskom periodu, koja se sastoji od više od dvije osobe, koje zajednički deluju sa namjerom vršenja krivičnih djela kažnjivim kaznama lišavanja slobode ili pritvorom maksimalno četiri godine kod težih kazni, bez obzira da li su takva krivična djela kao takva sama sebi svrha ili se vrše u cilju pribavljanja materijalne koristi, ili imaju nepropisan uticaj na rad javnih organa vlasti.

nezakonit ulazak, tranzit ili boravak. Ovo se odnosi na slučajeve kada je djelo počinjeno radi sticanje koristi pravnog lica od strane bilo kojeg fizičkog lica koja ima vodeću ulogu u okviru određenog preduzeća. Države Članice članice EU-a također imaju obavezu da osiguraju da pravno lice bude zakonski odgovorno kada se zbog nedostataka nadzora pretpostavljenih ili kontrole u okviru preduzeća omogući izvršenje djela nezakonite imigracije s ciljem ostvarivanja koristi za isto preduzeće.

U BiH, pravna lica podliježu odgovornosti ukoliko je krivično djelo počinjeno u ime, za račun ili u korist pravnog lica. U takvim slučajevima, pravno lice se smatra odgovornim :

- a) kada svrha krivičnog djela proističe iz odluke, naloga ili odobrenja upravnih ili nadzornih organa , ili
- b) kada upravna ili nadzorna tijela firme utiču na počinioca ili mu omoguće da počini krivično djelo, ili
- c) kada se pravno lice okoristi o nezakonito stečenu imovinu ili dobit ili koristi predmete stečene kriminalnom radnjom, ili
- d) kada upravna ili nadzorna tijela preduzeća propuste da sprovedu odgovarajući nadzor kada je u pitanju zakonitost rada i poslovanja uposlenika.

Krivični zakon BiH propisuje sljedeće sankcije pravnim licima, uključujući: a) novčanu kaznu; b) kaznu oduzimanja imovine; c) kaznu prestanka statusa pravnog lica. Također, pravnom licu mogu se izreći mjere oduzimanja imovine, objave presude ili zabrane obavljanja određene privredne aktivnosti.

U Državama Članicama EU-a, kazne koje se mogu izreći pravnim licima uključuju:

- oduzimanja prava na javne beneficije
- privremenu ili stalnu diskvalifikaciju iz posla ili privredne aktivnosti
- stavljanje pod sudski nadzor i/ili
- zakonski nalog o zatvaranju/obustavi rada

Obzirom da BiH zakonodavstvo predviđa odgovornost za svako krivično djelo počinjeno pod gore navedenim okolnostima, uključujući i krijumčarenje ljudima, može se zaključiti da neophodan zakonski okvir već postoji. Međutim, s obzirom na relativno mali broj mjera koje su pokrenute protiv pravnih lica, kada je riječ o pomenutom krivičnom djelu, bilo bi uputno analizirati trenutno stanje i utvrditi da li postoje određene prepreke ili jednostavno pravna lica nisu bila uključena u krijumčarenje ljudima u BiH.

Predloženi vremenski okvir- rok	6 mjes. ☐	1 god. ☒	+2 god. ☐
Nosioci-zadužene institucije	MS, SS, Nadležne inspekcije entiteta i Vlade Brčko Distrikta.		

2.5. Jurisdikcija

BiH Krivični zakon sadrži opće odredbe o jurisdikciji koje se primjenjuju za sva krivična djela, uključujući i krijumčarenje ljudima. U svakom slučaju, BiH će ustanoviti jurisdikciju uvijek kada se krivično djelo, uključujući i krijumčarenje ljudima vrši :

- na cijeloj ili dijelu teritorije BiH (uključujući plovila i avione) od strane bilo koje osobe (BiH i strani državljani),
- od strane BiH državljanina
- pravnog lica osnovanog na BiH teritoriji.

Kada je riječ o pravnim licima, Krivični zakon predviđa da domaća i strana pravna lica, u skladu sa zakonom, podliježu odgovornosti za krivična djela počinjena na teritoriji BiH. Nadalje, domaća i strana pravna lica, u skladu sa ovim zakonom, podliježu odgovornosti za krivična djela počinjena izvan teritorije BiH, ukoliko je sjedište pravnog lica na teritoriji BiH ili ukoliko izvodi svoje delatnosti na teritoriji BiH, ukoliko je krivično djelo počinjeno protiv države BiH, njenih građana ili domaćih pravnih lica. U skladu sa ovim zakonom, domaće pravno lice podliježe krivičnoj odgovornosti ukoliko je krivično djelo počinjeno izvan teritorije BiH, a protiv strane države, stranog državljanina ili stranog pravnog lica, na osnovu odredbi Člana 12. (Primjena krivičnog zakonodavstva u Bosni i Hercegovini za djela počinjena izvan teritorije Bosne i Hercegovine) Krivičnog zakona.

BiH zakonodavstvo je već stvorilo osnovu za uspostavljanje jurisdikcije nad pravnim licima u BiH, i u skladu je sa EU Acquisom. Međutim, javlja se praktično pitanje kada je riječ o uspostavi jurisdikcije nad pravnim licima koja imaju sjedište izvan BiH, a čije aktivnosti uključuju krijumčarenje ljudima u ili ka BiH. Iako se ovakvo što možda trenutno ne dešava, ovo pitanje treba imati na umu zbog iskustva susjednih zemalja u kojima se već dešavaju ovakvi slučajevi.

Predloženi vremenski okvir-rok	6 mjes. ☐	1 god. ☒	+2 god. ☐
Nosioci-zadužene institucije	MS, SS, Nadležne inspekcije entiteta i Vlade Brčko Distrikta.		

3. Odgovornost prevoznika

3.1 i 3.2. Obaveze prevoznika i kazne

Pošto BiH nema Zakon o odgovornosti prevoznika, treba imati u vidu obaveze prevoznika sadržanih u Šengenskoj Konvenciji i Direktivi Vijeća 2001/51/EC od 28. juna 2001. godine, kojima se dopunjavaju odredbe Člana 26. Konvencije o primjeni Šengenskog sporazuma od 14. juna 1985. godine. U skladu sa Direktivom prevoznici su dužni preduzeti sve neophodne mjere kako bi osigurali da strani državljanin koji se prevoze kopnenim ili vazdušnim putem posjeduje putne dokumente neophodne za ulazak u zemlju. Prevoznici su također dužni osigurati povratak državljanina trećih zemalja u situaciji kada je:

- odbijena dozvola ulaska
- prevoznik koji prevozi državljanina treće zemlje do njegovog/njenog odredišta odbije da primi dotičnu osobu
- vlasti države odredišta ne dozvole ulazak dotične osobe i pošalju je natrag na teritoriju Države Članice u kojoj je osoba bila u tranzitu

Države Članice EU-a obavezne su zahtijevati od prevoznika koji nisu sami u stanju izvršiti povratak državljanina trećih zemalja da iznađu druga sredstva daljeg prevoza i to odmah uz snošenje svih troškova. U slučaju da nije odmah moguće osigurati dalji prevoz, dotični prevoznik dužan je snositi sve troškove boravka i povratka dotičnog državljanina trećih zemalja.

U slučaju kada prevoznici ne ispunjavaju svoje obaveze, sankcija se nameću istima. Međutim, s obzirom na ekonomsku situaciju u BiH, iznos novčanih kazni i dalje će biti manji od iznosa predviđenih u EU Acquis standardima. Moguće je izreći i druge vrste sankcija, kao što su imobilizacija, oduzimanje ili konfiskacija sredstava prevoza, ili povlačenje dozvole za rad.

U skladu sa Direktivom 2001/151/EC¹⁴, BiH vlasti bi trebale inicirati nacrt Zakona o odgovornosti prevoznika što je prije moguće. U nekim zemljama odredbe o odgovornosti prevoznika su sastavni dio Zakona o kretanju i boravku stranaca i azilu (npr. Slovenija), dok je u drugim zemljama to poseban zakon. Na BiH vlastima je da odluče koja forma najbolje odgovara potrebama zemlje. Očito je da bi postojanje jednog takvog zakonskog akta bilo izuzetno povoljno za BiH

Kao prvo, ukoliko nije moguće odmah osigurati dalji prevoz, prevoznik bi bio odgovoran za pokrivanje svih troškova boravka stranog državljanina u BiH, i imajući u vidu trenutnu situaciju u BiH i činjenicu da ne postoji centar za prihvatanje protuzakonitih migranata, ovo bi moglo biti povoljno i brzo rješenje za mnogobrojne probleme. Istovremeno, to bi navelo prevoznike da budu mnogo obazriviji pri provjeravanju putnika.

Drugo, donošenjem Zakona o odgovornosti prevoznika stvorila bi se pravna osnova za plaćanje novčanih kazni od strane prevoznika za svaku osobu koja se ilegalno prevozi u i kroz BiH.

Predloženi vremenski okvir-rok	6 mjes. ☐	1 god. ☒	+2 god. ☐
Nosioci-zadužene institucije	MS, DGS i SS.		

Preciznije BiH bi trebala uvesti pravila u skladu sa Direktivom 2004/82/EC¹⁵ u svoje zakonodavstvo. To je moguće učiniti tako što će se odredbe ugraditi u Zakon o kretanju i boravku stranaca i azilu ili u okviru odvojenog zakona, moguće uz odgovarajuće odredbe Krivičnog zakona.

Predloženi vremenski okvir-rok	6 mjes. ☐	1 god. ☐	+2 god. ☐
Nosioci-zadužene institucije	MS, DGS i MP.		

4. Nezakonito zapošljavanje

Pošto mogućnost nesmetanog rada bez dozvole podstiče protuzakonitu migraciju, pitanje nezakonitog zapošljavanja je potrebno razmotriti u okviru problema vezanih za migraciju. U tom smislu, BiH je prihvatila smjernice o nezakonitom zapošljavanju i samozapošljavanju usvojene na prethodnom sastanku na temu Ulazak i prihvatanje.

Preporučuje se da BiH uvede jedinstven sistem praćenja izdatih radnih dozvola na državnom nivou.

Predloženi vremenski okvir-rok	6 mjes. ☐	1 god. ☐	+2 god. ☒
Nosioci-zadužene institucije	MS, MCP, SS, Nadležna entitetska Ministarstva za rad i zapošljavanje i nadležno Odjeljenje Vlade Brčko Distrikta.		

¹⁴ Direktiva Vijeća 2001/51/EC od 28 juna 2001 kojom se dopunjavaju odredbe Člana 26 Konvencije o primjeni Schengenskog sporazuma od 14 juna 1985. godine.

¹⁵ Direktiva Vijeća 2004/82/EC od 29 aprila 2004 o obavezama prevoznika da dostavljaju podatke o putnicima

Također je napomenuto da bi donošenje zakona o zapošljavanju stranaca na nivou države bio korisno. Pored toga, bilo bi poželjno usaglašavanje postojećih entitetskih zakona o zapošljavanju stranaca sa državnim Zakonom o kretanju i boravku stranaca i azilu (kao privremeno rješenje)

Predloženi vremenski okvir-rok	6 mjes. ☐	1 god. ☐	+2 god. ☒
Nosioci-zadužene institucije	MS, SS, nadležna entitetska Ministarstva za rad i zapošljavanje i Odjeljenje Vlade Brčko Distrikta.		

5. Mjere za borbu protiv protuzakonite migracije

5.1. Vizni režim

Vizni režim može preventivno djelovati na migracione tokove. Smanjen broj viza koje se izdaju na graničnim prelazima, obuka i osposobljavanje konzularnih službenika (kroz razvijanje tehnike obavljanja razgovora/intervjua, otkrivanje krivotvorenih putnih isprava) predstavljaju neke od mjera na koji se BiH može boriti protiv protuzakonite migracije.

Istovremeno, određene odluke o oslobađanju ili uvođenja viza za državljana određenih zemalja se mogu donijeti samo na višem nivou vlasti. Svakodnevna razmjena informacija i koordiniranje aktivnosti na ovom polju između Ministarstva vanjskih poslova i Ministarstva sigurnosti, kao i ostalih institucija bi trebalo prerasti u redovnu praksu.

Predloženi vremenski okvir-rok	6 mjes. ☐	1 god. ☒	+2 god. ☐
Nosioci-zadužene institucije	MIP, MS, MCP, SS i DGS		

5.2. Pred-granične i druge preventivne mjere

BiH je prihvatila Regionalne Smjernice usvojene u Tirani koje navode slijedeće: "važan način prevencije protuzakonite migracije predstavlja obuka konzularnih i diplomatskih službenika." U tom smislu, IOM je već održao četiri obuke za BiH konzularne službenike koji rade u "najrizičnijim" BiH konzularnim i diplomatskim predstavništvima. Obuke su bile fokusirane na tehnike vođenja razgovora i osnovne načine utvrđivanja lažnih putnih i ostalih dokumenata.

Ubuduće Ministarstvo vanjskih poslova bi trebalo da organizira redovne i obavezne slične obuke za sve konzularne službenike prije njihovog odlaska iz BiH na službene dužnosti i misije.

Predloženi vremenski okvir- rok	6 mjes. ☒	1 god. ☐	+2 god. ☐
Nosioci-zadužene institucije	MIP, MS, SS i DGS.		

5.3. Upravljanje granicama

Jednako je važno za prevenciju protuzakonite migracije obučiti granično osoblje i policijske službenike, posebno u saradnji sa susjednim zemljama. BiH je upravo formulirala Strategiju integrisanog upravljanja granicama, ali je potrebno da se pronađu sredstva za sprovođenje te strategije.

Predloženi vremenski okvir- rok	6 mjes. ☐	1 god. ☐	+2 god. ☒
Nosioci-zadužene institucije	SM, MS, SS i DGS.		

5.4. Readmisija i politika povratka

Kako bi izvršila usklađivanje sa Regionalnim smjernicama o protjerivanju, dobrovoljnom povratku i readmisiji, BiH treba da sprovodi politike povratka i readmisije djelotvorno u interesu borbe protiv iregularne migracije.

Predloženi vremenski okvir- rok	6 mjes. ☐	1 god. ☐	+2 god. ☒
Nosioci-zadužene institucije	MS, MIP, SS i DGS.		

6. Zaštita prava

BiH treba da omogući ostvarivanje nekih minimalnih prava svim osobama koje migriraju protuzakonito, posebno pravo na život i pravo da ne budu podvrgnuti mučenju ili drugim oblicima okrutnog, nehumanog ili ponižavajućeg ponašanja ili kažnjavanja. Ovo je u skladu sa osnovnim načelima sadržanim u Evropskoj konvenciji o ljudskim pravima. BiH je dužna da zaštiti osobe na svojoj teritoriji i da ne protjera ni jednu osobu na mjesto gdje on/ona može biti u opasnosti da se sa njom postupa na način koji nije u skladu sa Evropskom konvencijom o ljudskim pravima.

Također, BiH treba da uzme u obzir Član 16. UN Protokola protiv krijumčarenja migranata kopnenim, morskim i vazdušnim putevima, koji predstavlja dodatak UN Konvenciji o borbi protiv transnacionalnog organiziranog kriminala kojim se obavezuju države potpisnice da preduzmu mjere kako bi pružile migrantima odgovarajuću zaštitu protiv nasilja koje nad njima mogu počinuti pojedinci ili grupe, iz razloga što su oni predmet krijumčarenja.

U skladu sa gore navedenim, BiH treba da osigura uvođenje odredbe o nužnoj medicinskoj zaštiti (uključujući psihološku pomoć) za protuzakonite migrante.

Predloženi vremenski okvir- rok	6 mjes. ☐	1 god. ☐	+2 god. ☒
Nosioci-zadužene institucije	MS, SS, DGS, Nadležna entitetska ministarstva za zdravlje i socijalne zaštite i odjeljenje Brčko Distrikta.		

7. Regulisanje boravišnog statusa

Premda možda u ovom trenutku ne postoji potreba za opsežnim regulisanjem u BiH, državni zakoni treba da omoguće regulisanje pitanja protuzakonitih migranata na pojedinačnoj osnovi od slučaja do slučaja.

Predloženi vremenski okvir- rok	6 mjes. ☒	1 god. ☐	+2 god. ☐
Nosioci-zadužene institucije	MS i SS.		

8. Veza između zakonitih i protuzakonitih migracija

BiH službenici slažu se sa postojanjem veze između zakonite i protuzakonite imigracije i potvrđuju činjenicu da bez obzira koliko se kanala za zakonitu imigraciju uspostavi, uvijek će biti potrebno djelotvorno se boriti protiv protuzakonite imigracije.

9. Saradnja sa zemljama porijekla i tranzita

Naglašeno je da je CARDS regionalni program poboljšao saradnju i razmjenu informacija između zemalja u regionu putem uspostavljanja direktnih kontakata.

V: TRGOVINA LJUDIMA

1. Uvod

BiH je potpisala i ratificirala UN Protokol o sprečavanju, ukidanju i kažnjavanju trgovine ljudima, posebno ženama i djecom, kojim se dopunjava UN Konvencija o borbi protiv transnacionalnog kriminala, također poznatom kao "Protokol iz

Palerma". Shodno tome, kodificirala je "trgovinu ljudima" kao krivično djelo i jasno odredila odgovarajuće sankcije u skladu sa Protokolom.

2. Definicije

Definicija trgovine ljudima, sadržana u BiH zakonodavstvu je u skladu sa definicijom iz Člana 3 Protokola iz Palerma.

- a) "Trgovina ljudima" znači vrbovanje, transport, transfer, skrivanje ili pružanje smještaja, uz prijetnje, upotrebu sile ili drugih oblika prisile, otmica, falsifikovanje, prevara, obmanjivanje, ili zloupotreba vlasti ili iskorištavanje nezavidnog položaja žrtava, davanja ili primanje isplata ili drugih vidova koristoljubja kako bi se iznudilo pristanak osobe koja pod kontrolom drži neku drugu osobu, a sve sa ciljem izrabljivanja, prostituisanja ili drugih vidova seksualne eksploatacije, prisilnog rada ili pružanja usluga, ropstva ili drugih vidova iskorištavanja sličnih ropstvu, služenju ili uklanjanja ljudskih organa.
- b) Pristanak žrtve trgovine ljudima na iznuđenu eksploataciju navedenu u prethodnom stavu (a) ovog člana biti će irelevantan kada se koristi bilo koji vid prisile opisan u pomenutom stavu (a).
- c) Vrbovanje, transport, transfer, skrivanje ili pružanje skloništa ili smještaja djeci s ciljem eksploatacije smatraće se "trgovinom ljudima" čak ako ne uključuje bilo koji vid prisile naveden u gore pomenutom stavu (a)
- d) Termin "dijete" podrazumijeva svaku osobu do 18 godina starosti.

Ujednačavanje bh. zakonske regulative nije potrebno.

3. Kazne i sankcije

3.1. Djelotvornost, proporcionalnost, i efekat odvrtaćanja koji se postižu kaznama i sankcijama

Načela djelotvornosti, proporcionalnosti, i efekat odvrtaćanja koji se postižu kaznama i sankcijama su uključena u BIH zakonodavstvo u cjelini i stoga su primjenljivi na slučajeve trgovine ljudima.

3.2. Poticanje, pomaganje, nagovaranje, pokušaj izvršenja krivičnog djela

Poticanje, pomaganje, nagovaranje, pokušaj izvršenja krivičnog djela definirano je u BIH zakonodavstvu kao krivično djelo i shodno tome kažnjivo u skladu sa zakonom predviđenim kaznama.

3.3. Definicija aktivnosti za koje se izriču maksimalne kazne

Iako «dovođenje nečijeg života u opasnost» kao i druge otežavajuće okolnosti nisu pojedinačno navedene u opisu krivičnog djela trgovine ljudima u BIH Krivičnom zakonu, kao što je slučaj sa članom 2. Okvirne odluke Vijeća u borbi protiv trgovine ljudima od 2002¹⁶¹, BIH zakonodavstvo predviđa stroge kazne za trgovinu ljudima, i to od jedne do 10 godina zatvora.

16

Svaka zemlja članica obavezna je poduzeti sve neophodne mjere koje će osigurati da je prekršaj trgovine ljudima kažnjiv kaznom zatvora uz maksimalnu kaznu **ne manjom od 8 godina**, ako je počinjen pod sljedećim okolnostima:

- a) prekršaj je smišljeno ili usljed ozbiljnog nemara doveo u opasnost život žrtve
- b) prekršaj je počinjen nad žrtvom u izuzetno nepovoljnom položaju
- c) prekršaj je počinjen uz upotrebu sile ili je izazvao ozbiljne ozljede ili bol žrtvi
- d) prekršaj je počinjen u sklopu kriminalne organizacije

Obzirom da je maksimalna kazna duža od 8 godina zatvora, kao što je propisano gore pomenutom Odlukom, možemo zaključiti da je BiH zakonodavstvo u skladu sa EU Acquisom.

3.4. Kazne za pravna lica

Kazne za pravna lica sastavni su dio BiH zakonodavstva (Krivični zakon), ali ne sadrži odredbe koje se isključivo odnose na kazne za pravna lica koja učestvuju ili vrše krivično djelo trgovine ljudima.

Slično tome i mjera oduzimanja imovine je sastavni dio opće mjere koja se primjenjuje i za druga krivična djela. BiH Krivični zakon navodi da mjera oduzimanja imovine može biti izrečena kada je riječ o predmetima koji su se koristili ili je trebalo da se koriste u cilju vršenja krivičnog djela, ili predmeti koji su dobijeni kao rezultat počinjenog krivičnog djela, kada postoji opasnost da će se ti predmeti ponovo upotrijebiti u svrhu izvršenja krivičnog djela, ili kada je cilj zaštititi javni red i sigurnost, ili zaštita morala, što čini oduzimanje predmeta apsolutno neophodnim i primjerenim, ukoliko su pomenuti predmeti vlasništvo počinioca. Nadalje, predmeti opisani u stavuu 1 ovog člana mogu biti oduzeti čak i ako nisu vlasništvo počinioca ako to zahtijevaju razlozi zaštite javne sigurnosti, odnosno norme morala, međutim takvo oduzimanje predmeta ne utiče na pravo trećih lica da ostvare pravo na odštetu od strane počinioca krivičnog djela.

Učesnici su predložili uvođenje posebnih mjera oduzimanja i konfiskovanja imovine/predmeta korištenih i /ili stečenih na osnovu trgovine ljudima.

Jasno je da mjera oduzimanja imovine predstavlja sastavni dio BiH krivičnog zakonodavstva. Međutim, i dalje ostaje otvoreno pitanje koliko se u praksi ova mjera primjenjuje nad počiniocima trgovine ljudima.

Predloženi vremenski okvir- rok	6 mjes. ☐	1 god. ☐	+2 god. ☒
Nosioci-zadužene institucije	MS, SIPA, DGS i SS.		

3.5. Istrage neovisne od optužbi od strane žrtve

BiH Krivični zakon u poglavlju VI opisuje ulogu Tužitelja. Prema navodima u zakonu, Tužitelj ima pravo i obavezu da čim postane svjestan da postoji osnovana sumnja da je počinjeno krivično djelo, odmah poduzeti neophodne korake na otkrivanju činjenica i pokrenuti istragu, utvrditi osumnjičene, voditi i nadgledati istragu, kao i da rukovodi aktivnostima ovlaštenih službenika u vezi sa otkrivanjem osumnjičenih, prikupljanjem informacija i dokaza.

Drugim rječima, u slučajevima gdje postoji osnovana sumnja istraga će se pokrenuti po principu ex officio, neovisno od prijave ili iskaza podnesenog od strane žrtve. Ovo je u skladu sa članom 7. Okvirne odluke Vijeća o borbi protiv trgovine ljudima, na osnovu koje su propisane mogućnosti pokretanja istrage ili krivičnog gonjenja neovisno od izjave odnosno tužbe podnesene od strane osobe koja je žrtva trgovine ljudima.

4. Zaštita i pomoć žrtvama trgovine ljudima

4.1 Opće zaštitne mjere i pomoć žrtvama trgovine ljudima

BIH ispunjava minimum standarda kada je riječ o zaštiti i pružanju pomoći žrtvama trgovine ljudima. Konkretno i detaljne odredbe uvrštene su u BIH podzakonski akt o Zaštiti stranih žrtava trgovine ljudima, uključujući:

- povjerljivost
- osnovnu sigurnost i bezbjednost
- pružanje informacija o pokretanju sudskog procesa protiv počionica djela trgovine ljudima
- pomoć u zastupanju (uključujući pravnu pomoć i savjete)
- sredstva za život i izdržavanje
- zdravstvena zaštita (uključujući psihijatrijsku pomoć) i socijalna zaštita

Strani državljani žrtve trgovine ljudima imaju pravo na sve gore navedne vrste pomoći i zaštite. Neophodno je čim prije sačiniti zakonski okvir koji bi osigurao istovjetan tretman i pomoć BIH državljanima- žrtvama trgovine ljudima.

Predloženi vremenski okvir- rok	6 mjes. ☐	1 god. ☒	+2 god. ☐
Nosioci-zadužene institucije	Ured državnog koordinatora za zaštitu žrtava trgovine ljudima.		

Trenutno sredstva za repatrijaciju stranaca žrtava trgovine ljudima obezbjeđuju međunarodni donatori. BiH se treba pripremati da odredi i doznači vlastita sredstva za ovu svrhu.

Predloženi vremenski okvir- rok	6 mjes. ☐	1 god. ☒	+2 god. ☐
Nosioci-zadužene institucije	MS i SS.		

4.2 Nadoknada za naneseu štetu

U BIH zakonodavstvu kao sastavni dio pravnog poretka postoje opće odredbe za nadoknadu štete, mada nema posebnih odredbi koje se odnose isključivo na odštetu samo za žrtve trgovine ljudima. Pod naslovom "Predmet imovinskopravnog zahtjeva", Član 193. Krivičnog procesnog zakona propisuje slijedeće :

- 1) Imovinskopravni zahtjev koji je nastao usljed vršenja krivičnog djela, raspraviće se na zahtjev ovlaštene osobe u krivičnom postupku, ako se time znatno ne bi odugovlačio postupak.
- 2) Imovinskopravni zahtjev može se odnositi na naknadu štete, povrat stvari il poništavanje određenog pravnog posla.

Član 194. se također bavi "Podnošenjem prijedloga za ostvarivanje imovinskopravnog zahtjeva"

Prijedlog za rješavanje imovinsko pravnog zahtjeva u krivičnom postupku može podnijeti osoba koja je ovlaštena da takav zahtjev ostvaruje u parničnom postupku.

Ovo znači da domaći zakonodavni poretak dozvoljava svakoj oštećenoj ili ugroženoj strani, uključujući i žrtve trgovine ljudima, mogućnost da podnesu imovinsko pravni zahtjev tokom trajanja krivičnog postupka ili pokretanje odvojenog parničnog postupka.

Sve žrtve trgovine ljudima teba da budu informirane o pravu na zahtjev za odštetom. Pružanje informacija o ovom i ostalim pravima ne bi trebalo da bude obaveza samo domaćih pravnika ili advokata koji pružaju pravnu pomoć i savjete žrtvama trgovine ljudima, nego bi to trebalo da bude i obaveza svih onih koji se bave radom sa žrtvama trgovine ljudima, posebno državnih organa vlasti.

Predloženi vremenski okvir- rok	6 mjes. ☐	1 god. ☒	+2 god. ☐
Nosioci-zadužene institucije	MP, Sud BiH, SIPA, MS, SS i DGS		

4.3. Boravišne dozvole

BiH izdaje boravišne dozvole žrtvama trgovine ljudima bez obzira da li isti sarađuju sa organima vlasti ili ne, a sve u interesu zaštite žrtava. Ovo nije u kontradikciji sa EU Acquisom, a posebno sa Direktivom Vijeća 2004/81/EC od 29. aprila 2004. godine o boravišnim dozvolama državljana trećih zemalja koji su žrtve trgovine ljudima ili koji su bili predmetom postupanja za omogućavanje protuzakonite migracije, koji su sarađivali sa nadležnim vlastima. Direktiva neće spriječiti Državu Članicu da usvoji ili zadrži povoljnije odredbe.

Dužina trajanja sadašnjih dozvola boravka koje se izdaju žrtvama trgovine ljudima u trajanju od tri mjeseca bi se trebala produžiti na šest mjeseci, s ciljem usaglašavanja BIH zakonodavstva sa Acquis standardima.

Predloženi vremenski okvir- rok	6 mjes. ☒	1 god. ☐	+2 god. ☐
Nosioci-zadužene institucije	MS i SS.		

4.4. Pristup tržištu rada, stručna obuka i obrazovanje

U skladu sa BIH podzakonskim aktom o zaštiti stranih državljana žrtava trgovine ljudima, žrtva ima pravo na odgovarajuću obuku i obrazovanje koji su dostupni u BIH. Međutim, strani državljanini- žrtve trgovine ljudima nema pravo dobiti radnu dozvolu, odnosno zaposlenje.

Član 6. o Pomoći i zaštiti žrtava trgovine ljudima Protokola iz Palerma navodi da "će svaka država potpisnica razmotriti, između ostalih, sprovođenje mjera koje će omogućiti (...) zapošljavanje, obuku i obrazovanje. Dakle, iz gore navedenog vidi

se da BiH treba da procjeni ispravnost odluke da li da se izdaju radne dozvole stanim osobama koji su žrtve trgovine ljudima.

Predloženi vremenski okvir- rok	6 mjes. ☐	1 god. ☐	+2 god. ☒
Nosioci-zadužene institucije	MS, MLJPI, MCP, SS, Nadležna entitetska ministarstva za rad i zapošljavanje i Odjeljenje Vlade Brčko Distrikta.		

5. Malodobne žrtve trgovine ljudima

Treba naglasiti osobitu ranjivost djece - žrtava trgovine ljudima, kao i međunarodne principe i standarde vezane za zaštitu i pomoć djeci, uključujući najbolje interese djeteta, koji se uvijek moraju poštivati.

Podzakonski akt o zaštiti stranaca - žrtava trgovine ljudima sadrži i poglavlje o tretmanu djece i isti je u potpunosti u saglasnosti sa Članom 10. Direktive Vijeća 2004/81/EC od 29. aprila 2004. godine po pitanju izdavanja boravišnih dozvola državljanima trećih zemalja -žrtvama trgovine ljudima ili osobama koje su bile predmetom postupanja za vršenje ilegalne imigracije, a sarađuju sa nadležnim organima vlasti.¹⁷

Nije potrebno daljnje usaglašavanje BiH zakonodavstva.

6. Povratak domaćih žrtava trgovine ljudima

Učesnici su naglasili činjenicu da u praksi BiH vrši i prihvata repatriaciju svojih državljana žrtava trgovine ljudima, kao i onih koji su imali stalno boravište u BiH u vrijeme izvršenja trgovine ljudima.

7. Prevencija i borba protiv trgovine ljudima

7.1. Identifikacija počinioca i žrtava trgovine ljudima

BiH ima utvrđenu specifičnu proceduru za identifikaciju počinitelja i žrtava trgovine ljudima. Pripadnici policije, Državne granične službe, te uposlenici drugih agencija za sprovedbu zakona, već su prošli obuku o identifikaciji i utvrđivanju žrtava trgovine ljudima. Dodatna obuka na ovom polju bi se trebala obezbijediti i ubuduće uz moguću pomoć EU.

Predloženi vremenski okvir- rok	6 mjes. ☐	1 god. ☐	+2 god. ☒
Nosioci-zadužene institucije	MS, SS, SIPA i DGS.		

7.2. Obuka

Ured Državnog kordinatora za borbu protiv trgovine ljudima nadležan je za pripremu godišnjeg plana obuke za sve agencije i institucije za sprovedbu zakona uključene

¹⁷ Član 10: Ukoliko zemlje članice imaju nadoknadu za opciju opisanu u Članu 3 (3), primjenivaće se sljedeće odredbe:

u aktivnostima borbe protiv trgovine ljudima. Ovdje spadaju i Državna agencija za istragu i zaštitu (SIPA), Državna granična služba (DGS), policija, sudstvo, tužitelji, službenici konzularnih odjela, službenici poslova migracije, socijalni radnici, nastavnici i mediji. Tokom protekle i 2005 godine, IOM i Ministarstvo sigurnosti održali su niz seminara na različite teme, kao što su identifikacija žrtava trgovine ljudima, inicijalne procedure za vođe smjena DGS-a na državnim granicama, kao i tehnike vođenja razgovora za inspektore Državne granične službe. Nedavno je IOM također održao i seminar za istražitelje SIPE o aktivnostima borbe protiv trgovine ljudima.

Potrebno je nastaviti sa izgradnjom kapaciteta agencija za sprovedbu zakona, osobito uposlenika buduće Službe za pitanja imigracije. Također je potrebno više pažnje posvetiti obuci sudija, tužitelja, socijalnih radnika i ostalih osoba uključenih u ovaj proces.

Predloženi vremenski okvir-rok	6 mjes. ☐	1 god. ☐	+2 god. ☒
Nosioci-zadužene institucije	MS, SS, SIPA, Ured državnog koordinatora za borbu protiv trgovine ljudima i ilegalne migracije.		

7.3. Istraživanja, informacije i medijske kampanje

Do danas su BIH vlasti u suradnji sa mnogim međunarodnim organizacijama, uključujući i IOM, sprovele mnogobrojne informativne i medijske kampanje.

Spriječavanje trgovine ljudima čini posebno poglavlje u Akcionom planu borbe protiv trgovine ljudima 2005. Cilj ovog programa je podići svijest javnog mijenja o problemu trgovine ljudima, uz posebne mjere koje podrazumijevaju:

- 1) razvoj preventivnih programa o metodama informisanja šire javnosti o problemima trgovine ljudima putem ciljnih grupa, posebno osjetljivih dijelova populacija, kao što su tinejdžeri, samohrane majke, žene iz ruralnih područja, socijalno ugrožene osobe i potencijalni klijenti;
- 2) razvoj nastavnih planova i programa u školama koji uključuju i sljedeće teme: prepoznavanje opasnosti trgovine ljudima, promoviranje jednakosti polova, pružanje informacija o opasnostima AIDS-a i veza između ovisnosti o drogama i vrbovanju od strane kriminalnih grupa i organizacija u prisilnu prostituciju (ovo se trenutno radi kao pilot projekat u 10 škola u BIH).

Ovaj pozitivan trend trebalo bi da se nastavi i u budućnosti. Bilo bi preporučljivo dobiti povratne informacije o rezultatima kampanja koje su uradjene do sada putem istraživanja ili anketa, npr. koliko je nivo informisanosti javnog mijenja porastao kada je riječ o problemima trgovine ljudima.

Predloženi vremenski okvir-rok	6 mjes. ☐	1 god. ☐	+2 god. ☒
Nosioci-zadužene institucije	MS, SS i red državnog koordinatora za borbu protiv trgovine ljudima uz pomoć NVO.		

Sprovođenje ovih preventivnih aktivnosti i onih vezanih za podizanje nivoa svijesti javnog mijenja će zahtijevati dodatna finansijska sredstva.

7.4. Društvene i ekonomske inicijative

Ured Državnog kordinatora za borbu protiv trgovine ljudima pokrenuo je niz preventivnih aktivnosti u promociji ekonomskog jačanja ugroženih kategorija stanovništva:

- 1) podrškama aktivnostima na razvoju državnih programa sa ciljem ekonomskog jačanja populacije žena,
- 2) programi upoznavanja populacije Roma o problemu trgovine djecom zbog odvođenja na prisilni rad,
- 3) uspostava saradnje sa agencijama koje se bave prevencijom nasilja u porodici.

Potrebno je nastaviti sa svim aktivnostima koje za cilj imaju prevenciju trgovine ljudima.

8. Državna i međunarodna suradnja

Potrebno je unaprijediti saradnju na državnom nivou između svih tijela i institucija uključenih u prevenciju i borbu protiv trgovine ljudima, uključujući pravnike, agencije za sprovedbu zakona, sudije, tužitelje, nevladine organizacije, a sve u cilju bolje razmjene informacija.

Već postojeći centri SECI¹⁸ i MARRI¹⁹ centri se mogu značajnije iskoristiti kao regionalna tijela za bržu i efikasniju razmjenu informacija i na taj način poboljšati saradnju zemalja u regionu.

Napomenuta je i važnost direktnih bilateralnih odnosa i saradnje putem oficira za vezu.

VI: STATISTICKI PODACI O MIGRACIJI I ZASTITA PODATAKA

1. Uvod

U ovom dokumentu riječ "statistika" označava kvanitativni skup informacija sakupljenih i obrađenih od strane državnih vlasti na osnovu dostupnih podataka.

Potrebno je uvijek naglasiti razliku između ličnih podataka, koji moraju biti zaštićeni i povjerljivi, i statističkih podataka, koje koriste državni organi za utvrđivanje odgovarajućih politika i zakona (u ovom slučaju politika/zakona o upravljanju poslovima migracije). Učesnici su se složili sa pristupom da je efikasan sistem upravljanja u oblasti azila i migracije moguće izgraditi na osnovu kordiniranog i sveobuhvatnog pristupa koji će se zasnivati na upotrebi dogovorenih i definiranih statističkih indikatora.

Trenutno je prikupljanje i razmjena statističkih podataka po pitanju migracije u BIH vrlo skromna, a razmjena statističkih podataka na regionalnom nivou gotovo da i ne postoji. Jedan od osnovnih razloga je nedostatak odgovarajućeg detaljnog zakonodavnog okvira i nepostojanje kompjuterizovanog sistema, odnosno uvezanosti (ovo bi se trebalo prevazići uspostavom ISM-a u oktobru 2005).

---

¹⁸ Regionalni centar za inicijativu suradnje Jugoistočne Evrope u borbi protiv međudržavnog kriminala, Bukurešt

¹⁹ Regionalni centar za inicijativu na polju migracije, azila i izbjeglica. Skopje

Dakle, BiH treba da sačini nacrt i usvoji zakonski akt o migracionim podacima, službenim evidencijama i korištenju ISM-a. Za više detalja o sadržaju takvog podzakona /pravilnika vidjeti Poglavlje 5 dolje o Obradi migracione statistike.

Predloženi vremenski okvir- rok	6 mjes. ☐	1 god. ☒	+2 god. ☐
Nosioci-zadužene institucije	MS, MCP- Direkcija CiPSa, DGS, MIS i SS.		

2. Prikupljanje podataka i priprema migracione statistike

Kada je riječ o stranim državljanima, član 91. Zakona o kretanju i boravku stranaca i azilu utvrđuje vrste službenih evidencija koje se moraju voditi, uključujući informacije o :

- a) strancima kojima je izdato privremeno boravište ili stalna dozvola boravka;
- b) o putnim ispravama izdatim strancima u skladu sa zakonom,
- c) strancima kojima nije dozvoljen ulazak u zemlju,
- d) strancima koji su protjerani, čiji ostanak nije produžen, ili koji imaju zabranu ulaska u BiH,
- e) mjerama poduzetim protiv stranaca,
- f) strancima koji su nasilno protjerani iz zemlje,
- g) izgubljenim putnim ispravama,
- h) izdatim ličnim kartama,
- i) prijavi boravka, odjavi boravka , promjeni adrese i
- j) strancima kojima je odobren status azilanta, ili su podnijeli zahtjev za azil.

Službenu evidenciju ove vrste moraju voditi vlasti kompetentne da djeluju u skladu sa Zakonom o kretanju i boravku stranaca i azilu. Evidentirani podaci se potom prosljeđuju Ministarstvu sigurnosti.

Treba napomenuti da Član 19 definira samo određene vrste službenih evidencija, ali ne precizira njihov format npr. Da li informacija treba da sadrži samo numerički dio, ili treba da postoji i narativni (pisani) dio, da li je svrha korištenja specifična, itd. Potrebno je razmotriti ova pitanja pošto trenutno postoji velika razlika i nekonzistentnost u samom formatu prispjelih izvještaja sa terena. BiH bi trebala da razmotri stvaranje i uvođenje jedinstvenog uzorka (obrasca) koji bi koristili svi organi vlasti.

Predloženi vremenski okvir- rok	6 mjes. ☐	1 god. ☒	+2 god. ☐
Nosioci-zadužene institucije	MS, SS i Agencija za statistiku BiH.		

Ministarstvo sigurnosti trebalo bi da imenuje glavno tijelo odgovorno za sveukupno prikupljanje podataka, izradu statistike na bazi ovih podataka, kao i da definiše proceduru korištenja. Predloženo je da, na primjer, Sektor za analitiku, procjenu i stratešku analizu u sklopu Ministarstva sigurnosti može preuzeti ovu ulogu.

Predloženi vremenski okvir- rok	6 mjes. ☐	1 god. ☒	+2 god. ☐
Nosioci-zadužene institucije	MS, SS i Agencija za statistiku BiH.		

3.

Načela formulacije migracione statistike

Načela migracione statistike treba da poštuju opće standarde nepristrasnosti, pouzdanosti, objektivnosti, naučne nezavisnosti, ekonomičnosti i statističke povjerljivosti. Ova načela treba da budu eksplicitno izložena u budućem pravilniku/podzakonskom aktu o prikupljanju informacija o stranim licima u svrhe službenih evidencija (vidjeti Poglavlje 5 dolje).

4. Izvori podataka za migraciona statistika

Pošto postoje različiti subjekti koji obezbjeđuju i koriste statističke podataka o pitanjima migracije na državnom nivou, potrebno je ostvariti bolju koordinaciju kako bi se garantovala koherentnost u prikupljanju i djelotvornom korištenju tih podataka. U cilju poboljšanja koordinacije, dogovoreno je da se osnuje radna grupa ili komisija za statistiku na nivou BiH koju bi sačinjavali predstavnici različitih tijela i institucija uključenih u pitanja migracija. Ova radna grupa bi trebala i da utvrdi kakve zahtjeve statističke prirode postavlja EU institucije.

Predloženi vremenski okvir-rok	6 mjes. ☐	1 god. ☒	+2 god. ☐
Nosioci-zadužene institucije	MCP – Komisija za zaštitu podataka, MS, SS, DGS i MIP.		

5. Obrada statističkih podataka u sferi migracija

Potrebno je razmotriti sve navedene faktore vezane za obradu statističkih podataka u sferi migracija u novom pravilniku/podzakonu koji je u pripremi:

- Definicije
- Bez nagomilavanja
- Vremenski rokovi
- Važenje
- Kompatibilnost
- Usklađivanje i zajednički okvir
- Relevantni period

Pravilnik je potreban prije svega zato da bi se uspostavile jasne definicije statističkih termina u oblasti migracije i da se precizno definiraju statističke kategorije (npr. podaci o migraciji, državljanstvu, azilu i drugim oblicima međunarodne zaštite) koje je potrebno sakupiti, distribuirati i zaštititi.

Predloženi vremenski okvir-rok	6 mjes. ☐	1 god. ☒	+2 god. ☐
Nosioci-zadužene institucije	MS, DGS, MIP, SS i MCP- Komisija za zaštitu podataka.		

Drugo, pravilnik treba da odredi formate- uzorke izvještavanja kao i vremenske rokove za BiH vlasti, ali i za institucije poput EUROSTAT-a i UNHCR-a.

Predloženi vremenski okvir-rok	6 mjes. ☐	1 god. ☒	+2 god. ☐
Nosioci-zadužene institucije	MS, Agencija za statistiku BiH, MCP –Komisija za zaštitu podataka, DGS i MIP.		

Ministarstvo sigurnosti i Agencija za statistiku treba da blisko sarađuju i da se fokusiraju na identifikaciju mehanizama za zajedničko izvještavanje i rokove kako bi omogućili BiH da promptno odgovori na zahtjeve EUROSTAT-a.

Predloženi vremenski okvir-rok	6 mjes. ☐	1 god. ☒	+2 god. ☐
Nosioci-zadužene institucije	MS, SS, Aencija za statistiku, DGS i MIP.		

Takav jedan pravilnik/podzakonski akt bi omogućio upoređivanje statistike između BiH i drugih zemalja, i možda bi okončao potebu prikupljanja informacija o stranim osobama putem staromodnih popisa stanovništva.

6. Statistički zahtjevi i politika na državnom i međunarodnom nivou

6.1. Godišnji izvještaji

Čim se uspostavi odgovarajući sistem za prikljupljanje podataka, BiH može započeti sa izradom godišnjih izvještaja o podacima na polju migracije koji će pomoći organima vlasti u BiH da odgovore što djelotovornije na godišnje zahtjeve koje postavlja EUROSTAT. Ovo je već postala uobičajna praksa u Državama Članicama EU-a.

Predloženi vremenski okvir-rok	6 mjes. ☐	1 god. ☒	+2 god. ☐
Nosioci-zadužene institucije	MS, SS, DGS, MIP i Agencija za statistiku BiH.		

6.2. Razmjena i analiza podataka

Putem razmjene i analize migracionih podataka BiH organi vlasti mogu predvidjeti buduće migracione trendove, npr. statističke podatke o prilivu strane radne snage, tražiocima azila ili povratku bh. migranata, te poslužiti kao dobri indikatori za određene migracione fenomene i pružiti uvid kreatorima politike kako da najbolje «kontroliraju» ili barem nadgledaju migraciju.

Potrebno je da BiH poboljša sistem razmjene i analize podataka i učini ga kompatibilnim sa sistemima u drugim zemljama. Kao što je već pomenuto, vrste prikupljenih zbirnih podataka sadržanih u statistikama ne treba tretirati kao povjerljive, već ih umjesto toga treba učiniti dostupnim različitim agencijama/institucijama.

Predloženi vremenski okvir-rok	6 mjes. ☐	1 god. ☒	+2 god. ☐
Nosioci-zadužene institucije	MS, SS, DGS, MIP i Agencija za statistiku BiH.		

6.3. Regulare konsultacije i poboljšana saradnja

Subjekti koji obezbjeđuju i koriste statističke podatke bi trebali ojačati svoju saradnju na državnom i regionalnom nivou. Nadalje, najbolja praktična iskustva bi trebalo podijeliti između zemalja u regionu kako bi se omogućila harmonizacija i uporedljivost statističkih podataka. Gore navedena radna grupa za statistiku bi trebala nominovati jednog ili dva predstavnika koji bi redovno održavali konsultacije na regionalnom nivou na pitanjima vezano za politiku migracija i statistike.

7. Zaštita podataka

U decembru mjesecu 2001. godine, BiH je usvojila Zakon o zaštiti ličnih podataka, i u julu mjesecu 2004. godine ratifikovala Konvenciju Vijeća Evrope o zaštiti pojedinaca u vezi sa automatskim obrađivanjem ličnih podataka (poznata pod nazivom Konvencija 108). U međuvremenu, urađena je nova, poboljšana verzija Zakona o zaštiti ličnih podataka, koja će se uskoro naći i na dnevnom redu za usvajanje pred Vijećem Ministara BiH.

Sa zakonodavne tačke gledišta, Zakon o zaštiti ličnih podataka u potpunosti je u suglasnosti sa Direktivom iz 1995 o zaštiti pojedinaca u vezi sa obrađivanjem ličnih podataka i slobodi razmjene takvih podataka, kao i sa Konvencijom 108. Daljnja usaglašavanja nisu potrebna.

Medjutim, sa operativne tačke gledišta, EU Acquis zahtjeva da Ministarstvo sigurnosti mora biti certificirano od strane kod Komisije za zaštitu ličnih podataka, koja je jedina ovlaštena institucija za registraciju svih obrađivača podataka u BiH. Ovaj process se mora završiti prije uspostave i početka rada ISM-a.

Predloženi vremenski okvir- rok	6 mjes. ☐	1 god. ☐	+2 god. ☒
Nosioci-zadužene institucije	MS, MCP- Direkcija CIPS i Komisija za zaštitu podataka.		

«Savjet ministara Bosne i Hercegovine, na 92 sjednici, održanoj 15. Septembra. 2005. godine, donio je zaključak kojim prihvata Strategiju usaglašavanja institucionalnog i pravnog okvira sa Evropskom unijom za Bosnu i Hercegovin u oblasti migracija i ovlastilo Mekić Dragana, zamjenika ministra bezbjednosti, da dana 30. Septembra . 2005. godine istu potpiše u Beču»

Ministarstvo sigurnosti Bosne i Hercegovine, ovim putem, preuzima obavezu da radi na realizaciji preporuka sadržane u Strategiji u saradnji sa zaduženim institucijama, te da podstiče i prati realizaciju preporuka u vremenskim okvirima koji su ovdje predloženi.

_____ Beč, _____

Gosp. Dragan Mekić, Zamjenik Ministra sigurnosti Bosne i Hercegovine

Švedski migracioni odbor svjedoči ovoj obavezi.

_____ Beč, _____

Mr. Lars Pahlsson, SMB

LISTA SKRAĆENICA

AMV	Azil, Migracija i vizna pitanja (CARDS program)
AVR	Dobrovoljni povratak uz pomoć
CARDS	Pomoć Zajednice za obnovu, razvoj i stabilnost na Balkanu
ECHR	Evropska konvencija o ljudskim pravima i osnovnim slobodama
EC	Evropska komisija
EU	Evropska unija
FDU	Direktna strana ulaganja
FIPA	Agencija za promociju stanih ulaganja
ICMPD	Međunarodni centar za razvoj migracione politike
IGO (s)	Međuvladine organizacije
MARRI	Migracija, azil, regionalne inicijative za izbjeglice
MIP	Ministarstvo inostranih poslova
MIS	Migracioni informativni sistem
MS	Ministarstvo sigurnosti
MoU	Memorandum o razumjevanju
NAP	Nacionalni akcioni plan
NVO	Nevladina organizacija (e)
SAP	Proces stabilizacije i pridruživanja
DGS	Državna granična služba
SECI	Inicijativa za saradnju u Jugoistočnoj Evropi
SIPA	Državna agencija za istraživanje i zaštitu
SMB	Švedski migracioni odbor
UN	Ujedinjeni narodi
UNHCR	Visoki komesar Ujedinjenih naroda za izbjeglice
WHO	Svjetska zdravstvena organizacija
MCP	Ministarstvo civilnih poslova
MLJPI	Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice
UDKZZT	Ured državnog koordinatora za zaštitu trgovine ljudima i ilegalne migracije